

«អាថ៌កំបាំងនៃលេខសូន្យ (0) លើសិលាចារឹក K-127»

សៀវភៅនេះជា «ចំណងជើងសងគុណលោហិតមាតាមិតា» គឺជាកាយវិការដ៏ ខ្ពង់ខ្ពស់បំផុតក្នុងនាមខ្ញុំជាកូនខ្មែរម្នាក់ដែលដឹងគុណ។ ការបង្កើតស្នាដៃដ៏មានតម្លៃលើទឹកដីអច្ឆរិយៈនេះ ដើម្បីឧទ្ទិសជូនដល់អ្នកមានគុណ គឺជា សក្ខីភាពនៃ «កតញ្ញតាធម៌» ដែលជាគុណធម៌ដ៏វិសេសវិសាល។ សៀវភៅរបស់ខ្ញុំមិន ត្រឹមតែជាមរតកបញ្ញាសម្រាប់ពិភពលោកប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែវាក៏ជា «កេរ្តិ៍ឈ្មោះដ៏ថ្លៃថ្លា» ដែលមាតាបិតារបស់ខ្ញុំនឹងមានមោទនភាពបំផុតចំពោះខ្ញុំ។

សុទ្ធតេជ្ញាបើកសម្តេចសៀវភៅ «អាថ៌កំបាំងនៃលេខសូន្យ (0) លើសិលាចារឹក K-127»

Cambodia's Mathematical Treasure

The K-127 Inscription, Cambodia – Dated 683 AD
The World's Oldest Known "Zero" Symbol

ZERO IN STONE: CAMBODIA AND THE K-127 INSCRIPTION (683 AD)

LE ZÉRO GRAVÉ DANS LA PIERRE : LE CAMBODGE ET L'INSCRIPTION K-127 (683 apr. J.-C.)

Introduction

In the seventh century, the Khmer world was already participating in a sophisticated intellectual tradition that connected South and Southeast Asia. The K-127 Inscription, dated 683 AD, preserves the oldest known surviving physical representation of the numeral zero.

More than a symbol, this zero reflects a profound mathematical concept that would transform science, commerce, engineering, and global civilization.

Introduction

Au VIIe siècle, le monde khmer participait déjà à une tradition intellectuelle sophistiquée reliant l'Asie du Sud et l'Asie du Sud-Est. L'Inscription K-127, datée de 683 apr. J.-C., conserve la plus ancienne représentation physique connue du chiffre zéro gravée dans la pierre.

Plus qu'un simple symbole, ce zéro incarne un concept mathématique fondamental qui allait transformer la science, le commerce, l'ingénierie et la civilisation mondiale.

K-127 Inscription, 683 AD
Old Khmer script, Cambodia

The Inscription

Carved in Old Khmer script, the K-127 inscription records a date using a positional decimal system.

While the mathematical concept of zero originated in India, this Cambodian inscription represents the earliest securely dated surviving material evidence of its use.

K-127 Inscription, 683 AD |
Old Khmer script, Cambodia

L'Inscription

Gravée en ancien khmer, l'inscription K-127 enregistre une date à l'aide d'un système décimal positionnel.

Bien que le concept mathématique du zéro soit né en Inde, cette inscription cambodgienne constitue la plus ancienne preuve matérielle datée conservée de son usage.

Inscription K-127, 683 apr. J.-C.
Ancien khmer, Cambodge.

«សូមគោរព ឯកឧត្តម លោកជំទាវ អស់លោក លោកស្រី បងប្អូនយុវជន និងក្មេងៗ កិត្តិយសទាំងអស់ដែលបានផ្តល់កិត្តិយសអញ្ជើញមកចូលរួមក្នុងថ្ងៃនេះ ។

ថ្ងៃនេះ មិនមែនគ្រាន់តែជាថ្ងៃសម្តេចសៀវភៅក្រៅធម្មតាមួយក្បាលនោះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជា ថ្ងៃដែលយើងរួមគ្នា "បើកទំព័រប្រវត្តិសាស្ត្រ" ដើម្បីទាមទារមកវិញនូវមោទនភាពដែលបាន បង្កប់ខ្លួនក្នុងភាពស្ងៀមស្ងាត់ជាង ១៤០០ ឆ្នាំមកហើយ ។»

«តើបងប្អូនធ្លាប់ចូលទៅ ហេតុអ្វីបានជាមហាប្រាសាទអង្គរវត្ត ដែលត្រូវបាន កសាងឡើងយ៉ាងមហិមា និងមានភាពសុក្រឹតបំផុតផ្នែកតារាសាស្ត្រ អាចឈរជើងយ៉ាងរឹង មាំរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ? តើអ្វីទៅជា "កាសាកូដ" ដែលបុព្វបុរសយើងប្រើដើម្បីបញ្ជាដុំថ្ម រាប់លានដុំឱ្យរៀបខ្លួនជាអច្ឆរិយ: ?

ចម្លើយមិនមែននៅឆ្ងាយនោះទេ វាស្ថិតនៅលើផ្ទាំងសិលាចារឹកតូចមួយ ដែលមាន កូដឈ្មោះថា K-127។ នៅលើសិលាចារឹកនេះ មាន "ចំណុចមូល" តូចមួយ ដែលពិភព លោកហៅថា លេខសូន្យ (0) ។»

«សៀវភៅដែលស្ថិតក្នុងដៃបងប្អូននាពេលនេះ នឹងលាតត្រដាងថា កម្ពុជាមិនមែន គ្រាន់តែជាអាណាចក្រនៃថ្មីកក់នោះទេ ប៉ុន្តែជាអាណាចក្រនៃ "បញ្ញាញាណ"។ យើងគឺជា ម្ចាស់សំបុត្រកំណើតនៃលេខសូន្យដែលចាស់ជាងគេលើលោក។ បើគ្មានលេខសូន្យរបស់ ខ្មែរនាពេលនោះ ក៏ប្រហែលជាគ្មានបច្ចេកវិទ្យាឌីជីថល ឬទូរស័ព្ទដៃដែលបងប្អូនកំពុងកាន់ នាពេលនេះដែរ។

ខ្ញុំបានហៅអង្គរវត្តថាជា "ឈិបយក្សរន្ទេរ" ពីព្រោះវាគឺជាម៉ាស៊ីនគណនាដ៏ អស្ចារ្យ ដែលដំណើរការដោយកូដនៃលេខសូន្យ។ នេះគឺជាកស្ថតាំងដែលបញ្ជាក់ថា ឈាម ជ័ររបស់យើងគឺជាពូជពង្សអ្នកប្រាជ្ញវិទ្យាសាស្ត្រ និងវិស្វកម្ម។»

«ជាទីបញ្ចប់ ខ្ញុំសង្ឃឹមថា សៀវភៅនេះនឹងក្លាយជាពន្លឺដ៏ស្មារតីយុវជនខ្មែរគ្រប់ រូប។ កាលណាជូនតាធ្វើបាន យើងក៏ត្រូវតែធ្វើបាន! ចូរយើងរួមគ្នាប្រើប្រាស់ "កូដបញ្ញា" ពី អតីតកាល ដើម្បីកសាងអនាគតកម្ពុជាឱ្យរុងរឿង និងទំនើបកម្ម។

សូមអរគុណដល់លោក Amir Aczel ដែលបានជួយនាំយក K-127 មកបង្ហាញពិភព លោក និងសូមអរគុណដល់បងប្អូនទាំងអស់ដែលតែងតែគាំទ្រផ្លូវប្បធម៌ខ្មែរ។

ខ្ញុំសូមប្រកាសសម្តែងសៀវភៅ «អាថ៌កំបាំងនៃលេខសូន្យ (0) លើសិលាចារឹក K- 127» ជាផ្លូវការចាប់ពីពេលនេះតទៅ! សូមអរគុណ និងសូមជម្រាបលា!»

English Speech

(Speech for the Launch of "The Mystery of the Zero (0) on Inscription K-127")

"Distinguished Guests, Ladies and Gentlemen, and fellow young researchers, Today is not just a book launch; it is a day we collectively 'reopen the pages of history' to reclaim a pride that has been hidden in silence for over 1,400 years."

"Have you ever wondered how the Great Angkor Wat, built with such immense scale and astronomical precision, stands so firmly today? What was the 'source code' our ancestors used to command millions of stones into a world wonder? The answer is not far; it lies on a small stone tablet known as Inscription K-127. On this very stone, there is a 'small dot' that changed the world: The Zero (0)."

"This book reveals that Cambodia was not just an empire of sandstone, but an empire of 'Intellect.' We are the rightful owners of the world's oldest birth certificate of Zero. Without this Khmer Zero, the digital world and the smartphones you hold today might not even exist.

I describe Angkor Wat as the 'Angkor Stone Chip' because it is a massive computing machine powered by the logic of Zero. This proves that the blood in our veins belongs to a lineage of great scientists and engineers."

"In closing, I hope this book serves as a beacon for every Cambodian. If our ancestors could do it, so can we. Let us use the 'Intellectual Code' of the past to build a modern and prosperous future for Cambodia.

Thank you to the late Amir Aczel for bringing K-127 to the world's attention, and thank you to all of you for supporting our Khmer heritage. I officially declare the launch of 'The Mystery of the Zero (0) on Inscription K-127'. Thank you!"

Discours en Français

« Le Mystère du Zéro (0) sur l'inscription K-127 »)

« Excellences, Mesdames et Messieurs, chers jeunes chercheurs et invités de marque,

Aujourd'hui n'est pas seulement le lancement d'un livre ; c'est un jour où nous 'rouvrons collectivement les pages de l'histoire' pour revendiquer une fierté restée silencieuse pendant plus de 1 400 ans. »

« Vous êtes-vous déjà demandé comment le Grand Angkor Wat, construit avec une telle démesure et une précision astronomique, tient-il encore si fièrement aujourd'hui ? Quel était le 'code source' que nos ancêtres utilisaient pour transformer des millions de pierres en une merveille du monde ?

La réponse n'est pas loin ; elle se trouve sur une petite stèle connue sous le nom d'Inscription K-127. Sur cette pierre, se trouve un 'petit point' qui a changé le monde : Le Zéro (0). »

« Ce livre révèle que le Cambodge n'était pas seulement un empire de grès, mais un empire de 'l'Intellect'. Nous sommes les détenteurs légitimes du plus ancien acte de naissance du Zéro au monde. Sans ce Zéro Khmer, le monde numérique et les smartphones que vous tenez aujourd'hui n'existeraient probablement pas.

Je décris Angkor Wat comme la « Puce Géante d'Angkor » car c'est une machine de calcul massive alimentée par la logique du Zéro. Cela prouve que le sang qui coule dans nos veines est celui d'une lignée de grands scientifiques et ingénieurs. »

« Pour conclure, j'espère que ce livre servira de phare à chaque Cambodgien. Si nos ancêtres l'ont fait, nous le pouvons aussi. Utilisons le 'Code Intellectuel' du passé pour bâtir un avenir moderne et prospère pour le Cambodge.

Merci au regretté Amir Aczel d'avoir attiré l'attention du monde sur la K-127, et merci à vous tous de soutenir notre héritage khmer. Je déclare officiellement le lancement de « Le Mystère du Zéro (0) sur l'inscription K-127 ». Merci ! »

មាតិកា (Table of Contents)

អារម្ភកថា (Preface) IX
សេចក្តីផ្តើម (Introduction) XII
បទឧទ្ទិស (Dedication) XV
សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ (Acknowledgements) XX

ផ្នែកទី ១៖ ឫសគល់នៃបញ្ញាញាណ និងទស្សនៈវិជ្ជាវិភាគទេ

(The Roots of Intellect and the Philosophy of Emptiness)

ជំពូកទី ១៖ និយមន័យនៃលេខសូន្យ៖ ពីភាពទទេ ទៅជាថាមពល ២២
(Defining Zero: From Emptiness to Power)
ជំពូកទី ២៖ តួនាទីនៃលេខសូន្យក្នុងអរិយធម៌ខ្មែរបុរាណ ២២
(The Role of Zero in Ancient Khmer Civilization)
ជំពូកទី ៣៖ អាថ៌កំបាំងនៃលេខសូន្យ និងច្បាប់ចក្រវាល ២៣
(The Mystery of Zero and Cosmic Laws)

ផ្នែកទី ២៖ បរិបទប្រវត្តិសាស្ត្រ និងការរកឃើញ

(Historical Context & Discovery)

ជំពូកទី ៤៖ វិវត្តន៍នៃលេខសូន្យក្នុងអរិយធម៌មនុស្សជាតិ ២៤
(The Evolution of Zero in Human Civilization)
ជំពូកទី ៥៖ ការរកឃើញសិលាចារឹក K-127 ដោយលោក Adhémar Leclère ២៥
(The Discovery of Inscription K-127 by Adhémar Leclère)
ជំពូកទី ៦៖ លក្ខណៈបច្ចេកទេស និងការវិភាគអក្សរចារឹកលើ K-127 ..... ២៥
(Technical Features and Epigraphic Analysis of K-127)

ផ្នែកទី ៣៖ លេខសូន្យខ្មែរ និងពិភពលោក

(The Khmer Zero and the World)

ជំពូកទី ៧៖ បេសកកម្មរបស់លោក Amir Aczel និងសៀវភៅ "Finding Zero" ២៦
 (Amir Aczel’s Mission and the Book "Finding Zero")
 ជំពូកទី ៨៖ ការប្រៀបធៀបអាយុកាល៖ ខ្មែរ និង ឥណ្ឌា ២៧
 (Comparative Chronology: Khmer vs. India)

ផ្នែកទី ៤៖ វិទ្យាសាស្ត្រ និងអេនីកំបាំងអង្គរ

(Science and Angkor Secrets)

ជំពូកទី ៩៖ លេខសូន្យ និងវិស្វកម្មសាងសង់ "ឈើបយក្សអង្គរ" ៣១
 (Zero and the Engineering of the "Angkor Stone Chip")
 ជំពូកទី ១០៖ ទំនាក់ទំនងរវាងគណិតវិទ្យា និងតារាសាស្ត្រខ្មែរបុរាណ ៣៣
 (The Link Between Ancient Khmer Mathematics and Astronomy)
 ជំពូកទី ១១៖ ទំនាក់ទំនងរវាងគណិតវិទ្យា និងតារាសាស្ត្រខ្មែរបុរាណ).....៣៦
 (The Link Between Ancient Khmer Mathematics and Astronomy

ផ្នែកទី ៥៖ សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងឯកសារយោង

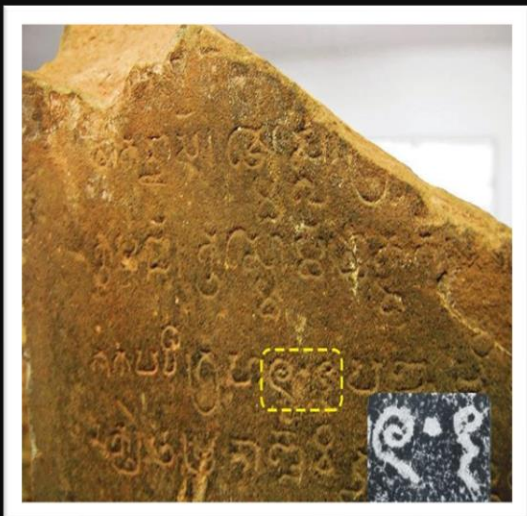
(Conclusion & Appendices)

សេចក្តីសន្និដ្ឋានបិទបញ្ចប់ (Final Conclusion) ៣៧
 ឯកសារយោង (Selected Bibliography) ៣៨
 ឧបសម្ព័ន្ធ៖ រូបភាព និងកស្តតាងប្រវត្តិសាស្ត្រ ៣៨
 សំណួរ ចម្លើយ៖ ៣៩
 រូបភាពផ្សេងៗ.....៤១

«អាថ៌កំបាំងនៃលេខសូន្យ (០) លើសិលាចារឹក K-127»

"លេខសូន្យមិនមែនជាកាតព្វទេស្តាតឡើយ ប៉ុន្តែវាគឺជាចំណុចចាប់ផ្តើមនៃបញ្ញាញាណដែលគ្មាន
ដែនកំណត់របស់ដួនតាខ្មែរ។"

"ការដឹងគុណចំពោះបុព្វបុរស គឺជាគ្រឹះដ៏រឹងមាំបំផុតក្នុងការកសាងអនាគតដ៏រុងរឿង។"
"សិលាចារឹក K-127 គឺជាសក្ខីភាពដែលប្រាប់ពីភពលោកថា ខ្មែរគឺជាម្ចាស់នៃកូដិគណិតវិទ្យា
ដំបូងបង្អស់។"

អារម្ភកថា

«លេខសូន្យមិនមែនជាកាតព្វកិច្ចទេស្មារតីឡើយ ប៉ុន្តែវាគឺជាជង្គឹមនៃបញ្ញាញាណ»

ក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រដ៏វែងឆ្ងាយនៃអរិយធម៌មនុស្សជាតិការស្វែងរកប្រភពដើមនៃចំណេះដឹង គឺជាដំណើរផ្សេងទៀតដ៏គ្រោះថ្នាក់ និងពោរពេញដោយអាថ៌កំបាំង។ សៀវភៅដែលអ្នកកំពុងកាន់នៅក្នុងដៃនេះ គឺជាលទ្ធផលនៃដំណើរស្វែងរកការពិតមួយ ដែលធ្លាប់ត្រូវបានគេបំភ្លេចចោលក្នុងគំនរផេះផងនៃសង្គ្រាម ប៉ុន្តែត្រូវបានដាស់ឱ្យរស់ឡើងវិញតាមរយៈសិលាចារឹក K-127។

មរតកនៃ "លេខសូន្យ" ដែលចារឹកនៅលើផ្ទាំងថ្មកំណត់ពីសតវត្សទី៧ មិនមែនគ្រាន់តែជាតួលេខសម្រាប់រាប់ចំនួននោះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជា «ភាសាកូដមេ» ដែលអនុញ្ញាតឱ្យបុព្វបុរសខ្មែរអាចសាងសង់មហាប្រាសាទអង្គរវត្ត ឱ្យក្លាយជា «ឈឺបយក្ស» ដ៏អស្ចារ្យបំផុតក្នុងលោក។

ខ្ញុំសូមឧទ្ទិសស្នាដៃស្រាវជ្រាវនេះ ដើម្បីជាការរំលឹកគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅដល់ លោក Amir Aczel (The late Amir Aczel) ។ លោកមិនមែនជាជនជាតិខ្មែរឡើយ ប៉ុន្តែលោកមានបេះដូងដ៏មោះមុតក្នុងការស្វែងរកយុត្តិធម៌ឱ្យប្រវត្តិសាស្ត្រគណិតវិទ្យា។ លោកបានចំណាយពេលចុងក្រោយនៃជីវិតរបស់លោក ដើម្បីតាមរកសិលាចារឹក K-127 ឱ្យឃើញឡើងវិញ និងបានប្រកាសប្រាប់ពិភពលោកថា «សំបុត្រកំណើតនៃលេខសូន្យ គឺជារបស់កម្ពុជា»។ បើគ្មានបេសកកម្មដ៏អស្ចារ្យដែលលោកបានសរសេរក្នុងសៀវភៅ *Finding Zero* នោះទេ ម៉្លេះសមតម្លៃនៃបញ្ញាញាណខ្មែរលើឆាកអន្តរជាតិ ក៏មិនត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ដូចពេលនេះដែរ។

តាមរយៈអារម្ភកថានេះ ខ្ញុំសង្ឃឹមថាអ្នកអាននឹងមិនត្រឹមតែបានឃើញពីភាពអស្ចារ្យនៃមហាវិស្វកម្មអង្គរវត្តប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែនឹងបានយល់ដឹងពីតម្លៃនៃ «តួអក្សរមាស» ដែលជូនតាបានបន្សល់ទុក។ ចូរឃើងរួមគ្នាថែរក្សាកេរដំណែលនេះ និងបន្តពន្លឺបញ្ញាញាណដែលលោក Amir Aczel បានជួយបំភ្លឺ ឱ្យស្ថិតស្ថេរជានិរន្តរ៍។

បណ្ឌិត អ៊ិន ធីន សុរ្យពេជ្រ
ថ្ងៃទី១៣ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០២៦

Preface

"Zero is not emptiness; it is the breath of intellect."

This book is the result of a journey to uncover a truth that was nearly lost in the ashes of war, but revived through **Inscription K-127**. The "Zero" inscribed on sandstone since the 7th century is more than just a number; it is the "master code" that enabled Khmer ancestors to build Angkor Wat as the world's greatest **"Stone Chip."**

I dedicate this research to **the late Amir Aczel**, whose unwavering mission to seek justice for mathematical history brought the world's attention back to Cambodia. His book, *Finding Zero*, was a testament to his love for truth. Without his legacy, the world might never have officially recognized that the "Birth Certificate of Zero" belongs to the Khmer people.

Sopich UK, PhD

February 13, 2026

Préface

« Le zéro n'est pas le vide ; il est le souffle de l'intellect. »

Cet ouvrage est le fruit d'une quête pour retrouver une vérité presque disparue dans les cendres de la guerre, ressuscitée grâce à l'**inscription K-127**. Le « Zéro » gravé sur le grès depuis le VIIe siècle est bien plus qu'un chiffre ; il est le « code source » qui a permis aux ancêtres Khmers de bâtir Angkor Wat comme la plus grande « **puce de pierre** » au monde.

Je dédie ce travail à la mémoire du **regretté Amir Aczel**, dont la mission inébranlable pour rendre justice à l'histoire des mathématiques a ramené l'attention du monde sur le Cambodge. Sans son héritage, le monde n'aurait peut-être jamais officiellement reconnu que « l'acte de naissance du Zéro » appartient au peuple khmer.

Dr. Sorapich UK
13 Février 2026

សេចក្តីផ្តើម

(Introduction)

«លេខសូន្យ៖ និមិត្តសញ្ញានៃអតីតកាល ថាមពលនៃអនាគត»

តើពិភពលោកបច្ចុប្បន្ននឹងទៅយ៉ាងណា ប្រសិនបើគ្មានលេខសូន្យ? បើគ្មានតួលេខដ៏សាមញ្ញដែលមានរាងរង្វង់មូល ឬចំណុចមួយនេះទេ នោះប្រព័ន្ធគណនាឌីជីថល កុំព្យូទ័រ ស្ថាតិស្តិក និងការរុករកទីអវកាស ក៏ប្រហែលជាមិនអាចកើតមានឡើងបានឡើយ។ លេខសូន្យមិនមែនគ្រាន់តែជាចន្លោះទេនោះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជា «ចំណុចកណ្តាលនៃបញ្ហាញាណមនុស្សជាតិ»។

អស់រយៈពេលជាច្រើនសតវត្សមកហើយ ពិភពលោកបានជំរុញដេញដោលអំពីប្រភពដើមនៃលេខសូន្យ។ ប៉ុន្តែ ការពិតដ៏រឹងមាំមួយត្រូវបានចារិកទុកយ៉ាងស្ងៀមស្ងាត់លើផ្ទាំងថ្មកំនៅក្នុងដែនដីសុវណ្ណភូមិ។ នោះគឺសិលាចារឹក K-127 ដែលត្រូវបានរកឃើញនៅក្នុងខេត្តក្រចេះ ប្រទេសកម្ពុជា។ សិលាចារឹកនេះមិនត្រឹមតែជាវត្ថុបុរាណប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជា «សំបុត្រកំណើត» នៃលេខសូន្យដែលចាស់ជាងគេបំផុតលើសកលលោក ដែលបានចារិកទុកតាំងពីឆ្នាំ ៦០៥ នៃគ្រិស្តសករាជ។

សៀវភៅនេះនឹងនាំអ្នកអានឱ្យធ្វើដំណើរត្រឡប់ទៅកាន់អតីតកាល ដើម្បីស្វែងយល់ពីរបៀបដែលជូនតាខ្មែរប្រើប្រាស់លេខសូន្យក្នុងការបង្កើតមហាវិស្វកម្មដ៏អស្ចារ្យ។ យើងនឹងលាតត្រដាងពីអាថ៌កំបាំងនៃ «ឈឺបយក្សអង្គរ» ដែលត្រូវបានរៀបចំឡើងយ៉ាងសុក្រិតបំផុតតាមរយៈការគណនាគណិតវិទ្យា និងតារាសាស្ត្រខ្មែរបុរាណ។

តាមរយៈការរួមបញ្ចូលគ្នារវាងការស្រាវជ្រាវប្រវត្តិសាស្ត្រ និងការវិភាគបែបវិទ្យាសាស្ត្រទំនើប សៀវភៅនេះមានគោលបំណងលើកតម្កើងមោទនភាពជាតិខ្មែរ និងបង្ហាញពិភពលោកឱ្យឃើញថា ប្រសគល់នៃបច្ចេកវិទ្យាឌីជីថលដែលមនុស្សជាតិកំពុងប្រើប្រាស់សព្វថ្ងៃ មានចំណែកមួយយ៉ាងធំចេញពីខួរក្បាល និងបញ្ហាញាណរបស់អ្នកប្រាជ្ញខ្មែរតាំងពី ១៤០០ ឆ្នាំមុន។

Introduction

"Zero: A Symbol of the Past, a Power for the Future"

What would the modern world be without Zero? Without this simple digit, digital computing, smartphones, and space exploration would likely not exist. Zero is not just emptiness; it is the "Epicenter of Human Intelligence."

For centuries, the world debated the origin of Zero. Yet, a solid truth remained silently inscribed on a sandstone slab in Cambodia: Inscription K-127. Found in Kratie province, this inscription is not merely an artifact; it is the "Birth Certificate" of the world's oldest physical zero, dating back to 605 AD.

This book invites readers on a journey to discover how Khmer ancestors used Zero to create architectural wonders. We will unveil the secrets of the "Angkor Stone Chip," a masterpiece of ancient engineering and astronomy. By merging historical research with modern scientific analysis, this work aims to restore national pride and prove that the roots of today's digital age are deeply embedded in the brilliance of Khmer scholars from 1,400 years ago.

Introduction

« Le Zéro : Symbole du Passé, Énergie de l'Avenir »

À quoi ressemblerait le monde moderne sans le chiffre zéro ? Sans ce symbole apparemment simple, représenté par un point ou un cercle, le calcul numérique, l'informatique, les téléphones intelligents et l'exploration spatiale n'auraient probablement jamais vu le jour. Le zéro n'est pas qu'un simple vide ; il est « l'épicentre de l'intelligence humaine ».

Pendant des siècles, le monde a débattu des origines du zéro. Pourtant, une vérité inébranlable restait silencieusement gravée sur une stèle de grès dans la terre d'Or, au Cambodge. Il s'agit de l'inscription K-127, découverte dans la province de Kratie. Cette inscription n'est pas un simple artefact ; elle est « l'acte de naissance » du plus ancien zéro physique au monde, daté précisément de l'an 605 de notre ère.

Ce livre invite le lecteur à un voyage dans le passé pour découvrir comment les ancêtres Khmers ont utilisé le zéro pour concevoir des chefs-d'œuvre d'ingénierie. Nous dévoilerons les mystères de la « Puce Géante d'Angkor », une merveille architecturale structurée avec une précision absolue grâce aux calculs mathématiques et à l'astronomie khmère ancienne.

À travers la fusion de la recherche historique et de l'analyse scientifique moderne, cet ouvrage vise à célébrer la fierté nationale khmère. Il s'agit de démontrer au monde que les racines de l'ère numérique que l'humanité utilise aujourd'hui puisent largement leur source dans le génie et l'intellect des savants khmers d'il y a plus de 1 400 ans.

បទឧទ្ទិស

សំណេរស្តីពី «អាថ៌កំបាំងនៃលេខសូន្យ (០) លើសិលាចារឹក K-127» នេះ ជាដំបូងខ្ញុំសូម ឧទ្ទិសជូនចំពោះ លោកឪពុក អ៊ុក ម៉ែន និងអ្នកម្តាយ ណែ ផាត ដែលបានខិតខំចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សា កូនៗ ដោយសេចក្តីលះបង់ដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់បំផុត។ លោកទាំងទ្វេបានឆ្លងកាត់រាល់ការលំបាកវេទនា និង ពលិកម្មទាំងកម្លាំងកាយកម្លាំងចិត្តពេញមួយជីវិត ដើម្បីផ្តល់នូវពន្លឺជីវិត និងអនាគតដ៏ភ្លឺស្វាងដល់ កូនៗ។

ជាបន្ត ស្នាដៃនេះសូមឧទ្ទិសជូនចំពោះ៖

- លោកតា អ៊ុក និងលោកយាយ យ៉ែម
- លោកតា ណែ និងលោកយាយ សួន
- ភរិយាជាទីស្រឡាញ់ លោកស្រី ប៊ូរ សុខា (អ៊ុក សូកី)
- ប្អូនស្រី អ៊ុក ចន្ទរតន៍ (ម៉ាប់)

ជាទីបំផុត ខ្ញុំសូមលំឱនកាយឧទ្ទិសកុសលផលបុណ្យនៃស្នាដៃនេះ ជូនដល់ព្រះវិញ្ញាណ កូនព្រះមហាក្សត្រខ្មែរគ្រប់ព្រះអង្គ វិញ្ញាណកូនបុព្វបុរស អ្នកប្រាជ្ញ កវីបណ្ឌិត និងវិជនស្នេហាជាតិ គ្រប់សម័យកាល ដែលបានបូជាកម្លាំងកាយចិត្ត និងធ្វើពលិកម្មដ៏ថ្លៃថ្លាដើម្បីបុព្វហេតុជាតិ មាតុភូមិ ការពារទឹកដីខ្មែរឱ្យបានគង់វង្សរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ។

សូមឱ្យពលិកម្មនៃបុព្វបុរសទាំងឡាយ ក្លាយជាមនសិការស្នេហាជាតិដ៏មោះមុតសម្រាប់ កូនខ្មែរជំនាន់ក្រោយ ក្នុងការរួបរួមគ្នាដោយស្មារតីយោគយល់ ភាគរភាព និងសាមគ្គីភាពយ៉ាងរឹង មាំ ដើម្បីកសាងមាតុភូមិកម្ពុជាដឹកម្សត់របស់យើងឱ្យមានវឌ្ឍនភាព ស្របតាមទិសស្លោកថា៖ « អ្វីៗទាំងអស់ ដើម្បីវឌ្ឍនភាពមាតុភូមិកម្ពុជា ជាទីស្នេហានៃយើង » ។

បណ្ឌិត អ៊ុក សូរ្យពោរ្យ
ថ្ងៃទី១៣ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០២៦

Dedication

This research work, "The Mystery of the Zero (0) on Inscription K-127," is first and foremost dedicated to my beloved father, Ouk Morn, and my mother, Nay Phat, for their boundless devotion in raising and nurturing their children. They have sacrificed their physical and mental strength, enduring a lifetime of hardships and selfless labor, to ensure a bright and hopeful future for us.

Furthermore, this work is dedicated to:

- My grandparents: Uk and Yem
- My grandparents: Nay and Suon
- My beloved wife: Buor Sokha (Uk Sophie)
- My sister: Uk Chantharath (Mab)

Finally, I humbly dedicate the merits of this work to the immortal souls of the Khmer Monarchs of all generations, the souls of our ancestors, scholars, poets, and patriots of every era. Their immense sacrifices and unwavering commitment to the nation have ensured the survival and sovereignty of the Khmer people to this day.

May their sacrifices ignite a fierce spirit of patriotism in the hearts of the new generation of Cambodians, encouraging us to live together in mutual understanding, brotherhood, and solid solidarity—building our beloved motherland upon the spirit of the motto: "Everything for the progress of Cambodia, our beloved Motherland."

Sopich UK, PhD

February 13, 2026

Dédicace

Cet ouvrage intitulé « Le Mystère du Zéro (0) sur l'inscription K-127 » est avant tout dédié à mon père, Uk Man, et à ma mère, Nay Phat, pour leur dévouement infini dans l'éducation de leurs enfants. Ils ont sacrifié leur force physique et morale, traversant une vie de labeur et de privations, afin d'offrir un avenir radieux à leurs enfants.

Ce travail est également dédié à :

- Mes grands-parents : Uk et Yem
- Mes grands-parents : Nay et Suon
- Mon épouse bien-aimée : Buor Sokha (Uk Sophie)
- Ma sœur : Uk Chantharath (Mab)

Enfin, je dédie humblement les mérites de cette œuvre aux âmes des Souverains Khmers de toutes les générations, ainsi qu'aux âmes de nos ancêtres, savants, poètes et patriotes de toutes les époques. Leurs sacrifices immenses et leur dévouement à la patrie ont permis à la nation khmère de demeurer debout jusqu'à ce jour.

Que ces sacrifices transforment la conscience des nouvelles générations en un patriotisme inébranlable, nous incitant à vivre ensemble dans la compréhension mutuelle, la fraternité et une solidarité exemplaire, afin de bâtir notre chère patrie sur la base de notre devise : « Tout pour le progrès du Cambodge, notre patrie bien-aimée. »

Dr. Sorapich UK
13 Février 2026

ពាក្យឧទ្ទិស (Dedication)

សៀវភៅនេះសូមឧទ្ទិសជូនចំពោះ ៖

បុព្វបុរសខ្មែរគ្រប់ជំនាន់ ៖ អ្នកប្រាជ្ញ វិស្វករ និងមហាវិទ្ធជន ដែលបានបន្សល់ទុកនូវ ពន្លឺបញ្ញាញាណ និងមរតកលេខសូន្យលើផ្ទាំងសិលា ដើម្បីជាគ្រឹះនៃវិទ្យាសាស្ត្រសម្រាប់ មនុស្សជាតិទាំងមូល ។

ដួងវិញ្ញាណក្ខន្ធលោក Amir Aczel ៖ អ្នកប្រាជ្ញគណិតវិទ្យាដែលបានបំណាយកម្លាំង កាយចិត្ត ដើម្បីស្វែងរកយុត្តិធម៌ឱ្យលេខសូន្យខ្មែរ និងបានបង្ហាញការពិតទៅកាន់ពិភព លោក ។

កូនខ្មែរជំនាន់ក្រោយ ៖ សូមឱ្យសៀវភៅនេះក្លាយជាកម្លាំងចិត្ត និងជាពន្លឺបំភ្លឺផ្លូវក្នុង ការឈានទៅចាប់យកបច្ចេកវិទ្យា និងវិទ្យាសាស្ត្រថ្មីៗ ដោយឈរលើមោទនភាពនៃអរិយ ធម៌ខ្មែរ ។

Dedication (English)

This book is dedicated to:

The Khmer Ancestors of every generation: The scholars, engineers, and visionaries who left behind the light of intellect and the legacy of Zero on stone, forming the bedrock of science for all humanity.

The Memory of the late Amir Aczel: The mathematician who devoted his life to seeking justice for the Khmer Zero and revealing its truth to the world.

The Future Generations of Cambodia: May this work serve as an inspiration and a beacon, guiding you toward science and technology while standing tall on the pride of your heritage.

Dédicace (Français)

Ce livre est dédié à :

Nos Ancêtres Khmers de toutes générations : Savants, ingénieurs et visionnaires qui nous ont légué la lumière de l'intellect et l'héritage du Zéro gravé dans la pierre, fondant ainsi les bases de la science pour l'humanité entière.

La Mémoire du regretté Amir Aczel : Le mathématicien qui a consacré sa vie à rendre justice au Zéro Khmer et à révéler sa vérité au monde entier.

Aux Futures Générations du Cambodge : Que cet ouvrage soit une source d'inspiration et un phare, vous guidant vers les sciences et les technologies, tout en restant fiers de la grandeur de votre civilisation.

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

កិច្ចការស្រាវជ្រាវស្តីពី «អាថ៌កំបាំងនៃលេខសូន្យ (0) លើសិលាចារឹក K-127» នេះ អាចសម្រេចទៅបានដោយជោគជ័យ អាស្រ័យដោយមានការជួយជ្រោមជ្រែង គាំទ្រ និង លើកទឹកចិត្តពីសំណាក់បុគ្គលសំខាន់ៗជាច្រើន ។

ជាដំបូង ខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះក្រុមគ្រួសារ និងមិត្តភក្តិ ដែល បានផ្តល់នូវកម្លាំងចិត្តនិងក្តីស្រឡាញ់ដែលជាមពលមិនអាចខ្វះបានក្នុងអំឡុងពេលនៃ ការស្រាវជ្រាវនេះ ។

ខ្ញុំសូមសម្តែងនូវការដឹងគុណយ៉ាងស្មោះអស់ពីដួងចិត្តចំពោះ លោកគ្រូ អ្នកគ្រូ សា ស្ត្រាចារ្យ និងអ្នកជំនាញផ្នែកប្រវត្តិសាស្ត្រ និងអក្សរចារឹកវិទ្យា ដែលបានចែករំលែកចំណេះ ដឹង បទពិសោធន៍ និងផ្តល់នូវឯកសារយោងយ៉ាងមានតម្លៃ ដើម្បីជាមូលដ្ឋានគ្រឹះនៃសំណេ រនេះ ។

ជាពិសេស ខ្ញុំសូមអរគុណដល់មន្ត្រី និងបុគ្គលិកនៃសារមន្ទីរជាតិកម្ពុជា ក៏ដូចជាប ណ្ណាល័យនានា ដែលបានរក្សាទុកនូវសិលាចារឹក K-127 និងផ្តល់លទ្ធភាពឱ្យខ្ញុំបានសិក្សា ស្វែងយល់ផ្ទាល់ទៅលើកស្តុតាងប្រវត្តិសាស្ត្រ ។ បើគ្មានការជួយជ្រោមជ្រែងពីលោកអ្នកទេ នោះ ស្នាដៃនេះក៏មិនអាចលេចចេញជារូបរាងឡើងបានឡើយ ។

ជាចុងក្រោយ ខ្ញុំសូមអរគុណដល់រាល់ការគាំទ្រទាំងអស់ ដែលបានជួយឱ្យខ្ញុំអាច លើកយក មោទនភាពជាតិខ្មែរមួយនេះ មកបង្ហាញដល់ពិភពលោក ។

Acknowledgements

The research on "The Mystery of the Zero (0) on Inscription K-127" would not have been possible without the support, guidance, and encouragement of many individuals.

First and foremost, I wish to express my deepest gratitude to my family and friends, whose unwavering love and support provided me with the strength to complete this work.

I am profoundly grateful to the scholars, professors, and experts in history and epigraphy who shared their knowledge and provided valuable references that formed the foundation of this research.

"In particular, I would like to express my sincere gratitude to the officials and staff of the National Museum of Cambodia, as well as the various libraries, for preserving the **K-127 inscription** and for granting me the opportunity to conduct direct research on this historical evidence. Without your dedicated support, this work would not have been possible."

Finally, I would like to thank everyone who contributed, directly or indirectly, to this endeavor, allowing me to share this great Khmer pride with the world.

Remerciements

La réalisation de cette recherche sur « Le Mystère du Zéro (0) sur l'inscription K-127 » a été rendue possible grâce au soutien, aux conseils et aux encouragements de nombreuses personnes.

Tout d'abord, j'exprime ma plus profonde gratitude à ma famille et à mes amis, dont l'amour et le soutien indéfectibles m'ont donné la force de mener à bien ce travail.

Je tiens particulièrement à exprimer ma profonde gratitude aux responsables et au personnel du Musée National du Cambodge, ainsi qu'aux différentes bibliothèques, pour avoir préservé l'**inscription K-127** et pour m'avoir permis d'étudier directement cette preuve historique. Sans votre soutien et votre précieuse collaboration, cet ouvrage n'aurait jamais pu voir le jour."

Enfin, je remercie tous ceux qui ont contribué, de près ou de loin, à ce projet, me permettant ainsi de partager cette immense fierté khmère avec le monde entier.

ផ្នែកទី ១៖ មូលដ្ឋាននៃបញ្ញាញាណ និងទស្សនៈវិជ្ជាវិទ្យានៃភាពទទេ

(The Roots of Intellect and the Philosophy of Emptiness)

ជំពូកទី ១៖ និយមន័យនៃលេខសូន្យ៖ ពីភាពទទេ ទៅជាថាមពល

(Chapter 1: Defining Zero: From Emptiness to Power)

(Chapitre 1 : Définir le Zéro : Du vide à la puissance)

លេខសូន្យមិនមែនគ្រាន់តែជាចន្លោះទេដែលគ្មានតម្លៃនោះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជាបដិវត្តន៍នៃប្រព័ន្ធគិតរបស់មនុស្សជាតិ។ ក្នុងទស្សនៈវិជ្ជាបូព៌ា "សូន្យតា" តំណាងឱ្យចំណុចចាប់ផ្តើម និងទីបញ្ចប់នៃអ្វីៗទាំងអស់។ ការបង្កើតលេខសូន្យបានអនុញ្ញាតឱ្យយើងតំណាងឱ្យ "អ្វីដែលមិនមានរូបរាង" ឱ្យទៅជា "តម្លៃលេខ" ដែលអាចគណនាបាន ដែលវាជាគ្រឹះនៃប្រព័ន្ធគោលដប់ដែលពិភពលោកកំពុងប្រើប្រាស់សព្វថ្ងៃ។

English:

Zero is not merely a void without value; it represents a revolution in human thought. In Eastern philosophy, "Shunyata" signifies the beginning and end of all things. The invention of zero allowed us to represent "nothingness" as a calculable value, forming the foundation of the decimal system used by the world today.

Français :

Le zéro n'est pas seulement un vide sans valeur ; il représente une révolution dans la pensée humaine. Dans la philosophie orientale, le « Shunyata » signifie le début et la fin de toutes choses. L'invention du zéro nous a permis de représenter le « néant » comme une valeur calculable, formant la base du système décimal utilisé par le monde aujourd'hui.

ជំពូកទី ២៖ តួនាទីនៃលេខសូន្យក្នុងអរិយធម៌ខ្មែរបុរាណ

(Chapter 2: The Role of Zero in Ancient Khmer Civilization)

(Chapitre 2 : Le rôle du Zéro dans la civilisation khmère ancienne)

សម្រាប់អាណាចក្រខ្មែរ លេខសូន្យគឺជាឧបករណ៍ដ៏សំខាន់ក្នុងការគ្រប់គ្រងរដ្ឋ និងសេដ្ឋកិច្ច។ វាត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងប្រព័ន្ធពន្ធដារ ការវាស់វែងផ្ទៃដីកសិកម្ម និងការគ្រប់គ្រង

ស្បៀងអាហារសម្រាប់ប្រជាជនរាប់លាននាក់។ ភាពជឿនលឿននៃរដ្ឋបាលខ្មែរបុរាណ គឺ ពីងផ្នែកលើសមត្ថភាពគណនាដ៏ស្មុគស្មាញ ដែលមានលេខសូន្យជាគ្រឹះនៃភាពសុក្រឹត។

English:

For the Khmer Empire, zero was a vital tool in state and economic management. It was used in taxation, land measurement, and food distribution for millions. The advancement of ancient Khmer administration relied on complex calculating abilities, with zero as the foundation of precision.

Français :

Pour l'Empire khmer, le zéro était un outil essentiel dans la gestion de l'État et de l'économie. Il était utilisé pour la fiscalité, l'arpentage et la distribution alimentaire pour des millions de personnes. Le progrès de l'administration khmère ancienne reposait sur des capacités de calcul complexes, avec le zéro comme fondement de la précision.

ជំពូកទី ៣៖ អេដំកំបាំងនៃលេខសូន្យ និងច្បាប់ចក្រវាល

(Chapter 3: The Mystery of Zero and Cosmic Laws)
(Chapitre 3 : Le mystère du Zéro et les lois cosmiques)

ក្នុងស្មារតីខ្មែរបុរាណ លេខសូន្យត្រូវបានផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងច្បាប់ចក្រវាល និងអាទិទេព។ វាត្រូវបានគេប្រើដើម្បីកំណត់វដ្តនៃពេលវេលា និងការបង្កើតប្រតិទិនសាសនា។ លេខសូន្យតំណាងឱ្យតុល្យភាពរវាងកម្លាំងវិជ្ជមាន និងអវិជ្ជមាន ដែលឆ្លុះបញ្ចាំងពីសណ្តាប់ធ្នាប់នៃធម្មជាតិ និងចក្រវាលតាមរយៈស្ថាបត្យកម្ម និងពិធីបុណ្យផ្សេងៗ។

English:

In the ancient Khmer spirit, zero was linked to cosmic laws and the divine. It was used to define time cycles and religious calendars. Zero represents the balance between positive and negative forces, reflecting the order of nature and the universe through architecture and rituals.

Français :

Dans l'esprit khmer ancien, le zéro était lié aux lois cosmiques et au divin. Il servait à définir les cycles du temps et les calendriers religieux. Le zéro représente l'équilibre entre les forces positives et négatives, reflétant l'ordre de la nature et de l'univers à travers l'architecture et les rituels.

ផ្នែកទី ២៖ បរិបទប្រវត្តិសាស្ត្រ និងការរកឃើញ

(Historical Context & Discovery)

ជំពូកទី ៤៖ វិវឌ្ឍន៍នៃលេខសូន្យក្នុងអរិយធម៌មនុស្សជាតិ

(Chapter 4: The Evolution of Zero in Human Civilization)

(Chapitre 4 : L'évolution du Zéro dans la civilisation humaine)

មនុស្សជាតិបានចំណាយពេលរាប់ពាន់ឆ្នាំដើម្បីស្វែងរកលេខសូន្យ។ ចាប់ពីសម័យបាប៊ីឡូន ម៉ាយ៉ា រហូតដល់ឥណ្ឌា និងខ្មែរ ការវិវឌ្ឍន៍នៃនិមិត្តសញ្ញានេះបានផ្លាស់ប្តូរមុខមាត់វិទ្យាសាស្ត្រ។ ជំពូកនេះបង្ហាញពីរបៀបដែលលេខសូន្យ បានធ្វើដំណើរឆ្លងកាត់វប្បធម៌ផ្សេងៗ និងរបៀបដែលវាបានក្លាយជាភាសាសកលសម្រាប់គណិតវិទ្យាទំនើប។

English:

Humanity spent thousands of years searching for zero. From the Babylonians and Mayans to the Indians and Khmers, the evolution of this symbol transformed science. This chapter shows how zero traveled across cultures and became the universal language of modern mathematics.

Français :

L'humanité a mis des millénaires à chercher le zéro. Des Babyloniens et Mayas aux Indiens et Khmers, l'évolution de ce symbole a transformé la science. Ce chapitre montre comment le zéro a voyagé à travers les cultures et est devenu le langage universel des mathématiques modernes.

ជំពូកទី ៥៖ ការរកឃើញសិលាចារឹក K-127 ដោយលោក Adhémard Leclère

(Chapter 5: The Discovery of Inscription K-127 by Adhémard Leclère)

(Chapitre 5 : La découverte de l'inscription K-127 par Adhémard Leclère)

សិលាចារឹក K-127 ត្រូវបានរកឃើញដំបូងនៅចុងសតវត្សទី ១៩ ដោយលោក Adhémard Leclère នៅតំបន់សំបូរ ខេត្តក្រចេះ។ ទោះបីជាត្រូវបានចុះបញ្ជីទុកក៏ដោយ ប៉ុន្តែតម្លៃពិតនៃលេខសូន្យដែលបានលើសិលាចារឹកនេះ មិនទាន់ត្រូវបានពិភពលោកចាប់អារម្មណ៍ខ្លាំងនៅឡើយ រហូតដល់វាត្រូវបានគេបំភ្លេចចោលក្នុងអំឡុងពេលសង្គ្រាមស៊ីវិលនៅកម្ពុជា។

English:

Inscription K-127 was first discovered in the late 19th century by Adhémard Leclère in the Sambor district of Kratie province. Although archived, the true value of the zero on this tablet was not fully appreciated by the world until it was nearly forgotten during the Cambodian civil war.

Français :

L'inscription K-127 a été découverte à la fin du XIXe siècle par Adhémard Leclère dans le district de Sambor, province de Kratie. Bien qu'archivée, la valeur réelle du zéro sur cette tablette n'a pas été pleinement appréciée par le monde avant d'être presque oubliée pendant la guerre civile cambodgienne.

ជំពូកទី ៦៖ លក្ខណៈបច្ចេកទេស និងការវិភាគអក្សរចារឹកលើ K-127

(Chapter 6: Technical Features and Epigraphic Analysis of K-127)

(Chapitre 6 : Caractéristiques techniques et analyse épigraphique de K-127)

សិលាចារឹក K-127 គឺជាផ្ទាំងថ្មភក់ដែលមានចារអក្សរខ្មែរបុរាណ (មុនសម័យអង្គរ) ។ ការវិភាគបង្ហាញពីការប្រើប្រាស់មហាសករាជ ៥០៥ ដែលក្នុងនោះលេខសូន្យត្រូវបានបង្ហាញជា "ចំណុចមូលតូច" (Bindu) ។ នេះគឺជាកស្មតាងរូបវន្តដ៏រឹងមាំបំផុត ដែលបង្ហាញពីការយល់ដឹងកម្រិតខ្ពស់នៃ "តម្លៃតាមខ្ទង់" (Place Value) នៅក្នុងប្រព័ន្ធលេខខ្មែរតាំងពីឆ្នាំ ៦០៥ នៃគ.ស។

English:

Inscription K-127 is a sandstone slab inscribed in ancient Khmer (pre-Angkorian). Analysis shows the use of Shaka year 505, where zero is depicted as a "small dot" (Bindu). This is solid physical evidence of advanced understanding of "place value" in the Khmer numeral system since 605 AD.

Français :

L'inscription K-127 est une stèle de grès gravée en vieux khmer (pré-angkorienne). L'analyse montre l'utilisation de l'année Shaka 505, où le zéro est représenté par un « petit point » (Bindu). C'est une preuve physique solide d'une compréhension avancée de la « valeur de position » dans le système numérique khmer dès 605 après J.-C.

ផ្នែកទី ៣៖ លេខសូន្យខ្មែរ និងពិភពលោក

(The Khmer Zero and the World)

ជំពូកទី ៧៖ បេសកកម្មរបស់លោក Amir Aczel និងសៀវភៅ "Finding Zero"

(Chapter 7: Amir Aczel's Mission and the Book "Finding Zero")

(Chapitre 7 : La mission d'Amir Aczel et le livre « Finding Zero »)

លោក Amir Aczel អ្នកគណិតវិទ្យាជនជាតិអាមេរិក បានធ្វើដំណើរមកកម្ពុជាក្នុង បេសកកម្មដ៏គ្រោះថ្នាក់មួយ ដើម្បីតាមរកសិលាចារឹក K-127 ដែលបានបាត់ដាន។ បន្ទាប់ពីការ ស្វែងរកយ៉ាងស្វិតស្វាញ លោកបានរកឃើញវាឡើងវិញ នៅក្នុងឃ្នាំងនៃសារមន្ទីរជាតិ។ សៀវភៅ "Finding Zero" របស់លោកបានប្រកាសទៅពិភពលោកថា លេខសូន្យខ្មែរគឺជាលេខ សូន្យដែលចាស់ជាងគេលើលោកដែលជាការកែប្រែប្រវត្តិសាស្ត្រគណិតវិទ្យាជាសកល។

English:

Amir Aczel, an American mathematician, traveled to Cambodia on a perilous mission to find the lost K-127 inscription. After an arduous search, he rediscovered it in the National Museum archives. His book "Finding Zero" announced to the world that the Khmer Zero is the oldest in existence, permanently altering global mathematical history.

Français :

Amir Aczel, mathématicien américain, s'est rendu au Cambodge pour une mission périlleuse afin de retrouver l'inscription K-127 disparue. Après une recherche ardue, il l'a redécouverte dans les archives du Musée National. Son livre « Finding Zero » a annoncé au monde que le zéro khmer est le plus ancien existant, modifiant à jamais l'histoire mondiale des mathématiques.

ជំពូកទី ៨៖ លេខសូន្យ និងវិស្វកម្មសាងសង់ "ឈើបយក្សអង្គរ"

Chapter 8: Zero and the Engineering of the "Angkor Stone Chip"
 Chapitre 8: Le Zéro et l'ingénierie de la « Puce Géante d'Angkor »

Comparison of Ancient Inscriptions

Compare 1 Earlier us of Inscriptions

K-127 (Cambodia)	Gwalior (Inde)
 <p>605 ~ 6·5</p>	 <p>270</p>
<p>605 → 6·5</p> <p>• = zero (dot)</p> <p>AD 683</p> <p>Earliest Known In វ័ទ្យវល.</p>	<p>270 → ੨70</p> <p>0 = zero (circle)</p> <p>AD 876</p> <p>Later Development</p>
Comparison	
Age: Older	Plus ancien Plus récent
Zero Shape: • (dot)	0 (point) 0 (cercle)
System: Decimal System	Decimal System
Significance: Earliest Origin	Système Décimal
Age: Older Newer	Plus ancien Plus récent
Zero Shape: • (point) ឥត	Système Décimal
System: Decimal System	Systeme Décimal
Significance: Earliest Origin	Forme Moderne

១. លេខសូន្យ៖ ជាប្រសិទ្ធភាពនៃប្រព័ន្ធកូដ (Zero: The Root of the Coding System)

ក្នុងពិភពឌីជីថល លេខសូន្យ (0) គឺជាមូលដ្ឋាននៃ Binary Code ("0" និង "1") ដែលធ្វើឱ្យកុំព្យូទ័រអាចគណនាទិន្នន័យដ៏ស្មុគស្មាញបាន។ យ៉ាងណាមិញ ក្នុងវិស្វកម្មអង្គរ លេខសូន្យមិនមែនគ្រាន់តែជាតួអក្សរសម្រាប់កត់ត្រាបរិមាណនោះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជា "ឧបករណ៍វិទ្យាសាស្ត្រ" ដែលអនុញ្ញាតឱ្យបុព្វបុរសខ្មែរសម្រេចបាននូវ៖

- ការកំណត់ចំណុចតុល្យភាព (The Point of Equilibrium): ការសង់ប្រាសាទមហិមាលើដីខ្សាច់ និងទឹក តម្រូវឱ្យមានការគណនាសម្ពាធនិងទម្ងន់យ៉ាងហ្មត់ចត់បំផុត។
- លេខសូន្យគឺជាចំណុចកណ្តាលនៃតុល្យភាព (Neutral Point) ក្នុងរូបវិទ្យាសំណង់។
- ប្រព័ន្ធខ្នាតរង្វាស់ (Positional Number System): ការដែលមានលេខសូន្យធ្វើឱ្យវិស្វករខ្មែរអាចប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធគោលដប់ដែលមហិមា (រាប់សែន រាប់លាន) ដើម្បីគណនាចំនួនដុំថ្ម និងទំហំផ្ទៃដីរាប់ពាន់ហិកតាបានយ៉ាងត្រឹមត្រូវបំផុត។

២. អង្គរវត្ត៖ ឈើបកុំព្យូទ័រដែលសរសេរដោយលេខសូន្យ (Angkor Wat: A Computer Chip Written in Zero)

ប្រសិនបើយើងពិនិត្យមើលប្លង់មេនៃអង្គរវត្តលើអាកាស យើងនឹងឃើញរូបរាងស្រដៀងគ្នាទៅនឹងបន្ទះឈើប (Motherboard) នៃកុំព្យូទ័រទំនើប៖

- សៀគ្វីទឹក (The Moat as a Cooling Circuit): គូទឹកព័ទ្ធជុំវិញប្រាសាទ ដើរតួជាអ្នករក្សាតុល្យភាពសំណើម និងកម្ដៅ (Cooling System)។ ការគណនាបរិមាណទឹក និងកម្ពស់ដីឱ្យស្មើគ្នាជុំវិញប្រាសាទរាប់គីឡូម៉ែត្រ ត្រូវការភាពជាក់លាក់នៃកម្រិត "សូន្យ" (Zero Level/Horizontal Precision)។
- ការតម្រឹមផ្កាយ (The Astronomical Alignment): លេខសូន្យត្រូវបានប្រើក្នុងតារាសាស្ត្រដើម្បីកំណត់ "ម៉ុសូន្យ" នៃព្រះអាទិត្យនៅថ្ងៃសមរាត្រី (Equinox)។ នេះហើយជាមូលហេតុដែលឈើបយក្សអង្គរវត្ត អាច "ដឹង" ពីចលនាចក្រវាល និងអាចតម្រឹមឱ្យព្រះអាទិត្យរះចំកំពូលកណ្តាលយ៉ាងអស្ចារ្យ។

៣. សេចក្តីសន្និដ្ឋាននៃជំពូក (Chapter Summary)

ការរកឃើញលេខសូន្យនៅលើសិលាចារឹក K-127 គឺជាកត្តាដែលមិនអាចប្រកែកបានថា បុព្វបុរសខ្មែរមាន "ភាសាកូដ" ខ្ពង់ខ្ពស់រួចជាស្រេច មុននឹងឈានទៅសាងសង់មហាប្រាសាទ។ បើគ្មានការយល់ដឹងពីលេខសូន្យ នោះ "ឈឺបយក្សអង្គរ" ក៏មិនអាចដំណើរការប្រកបដោយតុល្យភាព និងភាពសុក្រឹត រហូតក្លាយជាអច្ឆរិយៈវត្ថុរបស់ពិភពលោកបានដែរ។

ខ្លឹមសារសង្ខេប៖ នៅក្នុងជំពូកនេះ យើងនឹងពិនិត្យមើលពីរបៀបដែលលេខសូន្យមិនមែនគ្រាន់តែជាគូលេខសម្រាប់កត់ត្រាប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជា «ឧបករណ៍វាស់វែង» ដ៏មានឥទ្ធិពលបំផុតក្នុងវិស្វកម្មខ្មែរ។

តុល្យភាពនៃភាពទទេ (The Balance of Emptiness): ការកសាងមហាប្រាសាទអង្គរវត្តលើផ្ទៃដីខ្សាច់ និងទឹក តម្រូវឱ្យមានការគណនាពីកម្លាំងសង្កត់ និងសម្ពាធទឹកយ៉ាងហ្មត់ចត់។ លេខសូន្យតំណាងឱ្យ «ចំណុចកណ្តាលនៃតុល្យភាព»។ ប្រសិនបើការគណនាសម្ពាធខុសពីកម្រិតសូន្យតែបន្តិច ប្រាសាទទាំងមូលនឹងត្រូវស្រុតចុះ ឬរលំជាមិនខាន។

ប្លង់មេ និងប្រព័ន្ធសៀគ្រី (Blueprint and Circuitry): ប្លង់នៃអង្គរវត្តមានលក្ខណៈដូចជាបន្ទះឈឺបកុំព្យូទ័រ (Microprocessor)។ ការរៀបចំប្រឡាយទឹកព័ទ្ធជុំវិញ និងផ្លូវដើរកំណត់ដោយមុំ និងចម្ងាយដែលគណនាចេញពីប្រព័ន្ធលេខ "គោលដប់" ដែលមានលេខសូន្យជាគ្រឹះ។ នេះហើយជាមូលហេតុដែលយើងហៅអង្គរថាជា «ឈឺបយក្ស» ដែលសរសេរដោយថ្ម និងបញ្ហាដោយច្បាប់រូបវិទ្យា។

English

In the digital world, zero is the foundation of binary code. Similarly, in Angkorian engineering, zero was a scientific tool that allowed Khmer ancestors to achieve perfect equilibrium in construction. Angkor Wat's layout, resembling a modern motherboard, relies on zero for horizontal precision in its moats and for the astronomical alignment during the Equinox. Inscription K-127 proves that the Khmer people possessed the "coding language" necessary to build this stone giant long before it rose from the earth.

Français

Dans le monde numérique, le zéro est la base du code binaire. De même, dans l'ingénierie angkoriennne, le zéro était un outil scientifique permettant aux ancêtres khmers d'atteindre un équilibre parfait dans la construction. La structure d'Angkor Wat, semblable à une carte mère moderne, utilise le zéro pour la précision horizontale de ses douves et pour l'alignement astronomique lors de l'équinoxe. L'inscription K-127 prouve que les Khmers maîtrisaient ce « langage de code » nécessaire à l'édification de ce géant de pierre.

លេខសូន្យខ្មែរនៅលើសិលាចារឹក K-127 មិនមែនកើតឡើងដោយចៃដន្យឡើយ ប៉ុន្តែវាជាតម្រូវការចាំបាច់សម្រាប់វិទ្យាសាស្ត្រតារាសាស្ត្រ ។

ការវាស់វែងចក្រវាល (Measuring the Cosmos): ជារៀងរាល់ឆ្នាំ នៅថ្ងៃសមរាត្រី (Equinox) ព្រះអាទិត្យតែងតែរះចំកំពូលកណ្តាលនៃប្រាសាទអង្គរវត្ត ។ ដើម្បីសម្រេចបាននូវភាពជាក់លាក់បែបនេះ វិស្វករខ្មែរត្រូវប្រើលេខសូន្យ ដើម្បីកំណត់ «មុំសូន្យ» នៃជើងមេឃ និងការគណនាចលនារបស់ផែនដីជុំវិញព្រះអាទិត្យ ។

លេខសូន្យជាចំណុចចាប់ផ្តើមនៃពេលវេលា: ក្នុងតារាសាស្ត្រខ្មែរ ការប្រើប្រាស់លេខសូន្យអនុញ្ញាតឱ្យគេគណនាជោគជតារាសី និងបាតុភូតសូរ្យគ្រាស ឬចន្ទគ្រាស បានយ៉ាងសុក្រឹត ។ ការចេះប្រើលេខសូន្យ មានន័យថាខ្មែរបានយល់ដឹងពី «ភាពសូន្យនៃលំហ» ដែលជាចំណុចសូន្យនៃកូអរដោនេ (Origin of Coordinates) ដែលវិទ្យាសាស្ត្រទំនើបកំពុងប្រើប្រាស់ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន ។

សង្ខេបអត្ថន័យ ៖

ការរកឃើញលេខសូន្យលើសិលាចារឹក K-127 គឺជាកស្តុតាងដែលបញ្ជាក់ថា បុព្វបុរសខ្មែរបានកាន់កាប់ «កូដបញ្ញា» នៃចក្រវាល ។ អង្គរវត្តមិនមែនគ្រាន់តែជាកន្លែងគោរពបូជាឡើយ ប៉ុន្តែវាគឺជា «ម៉ាស៊ីនគណនាដ៏ធំមហិមា» ដែលដំណើរការដោយភាពសុក្រឹតនៃលេខសូន្យ ដែលធ្វើឱ្យវាក្លាយជាអច្ឆរិយៈវត្ថុដែលពិភពលោកនៅតែបន្តស្ទប់ស្ទែងមកដល់សព្វថ្ងៃ ។

សិលាចារឹក K-127 មិនត្រឹមតែជាវត្ថុបុរាណប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជាឯកសារ
បច្ចេកទេសមួយដ៏សុក្រឹត។ ការវិភាគអក្សរចារឹក (Epigraphy) បង្ហាញពីការប្រើប្រាស់
អក្សរខ្មែរបុរាណ (Old Khmer) ដែលមានទម្រង់ច្បាស់លាស់។

រូបរាងលេខសូន្យ៖ ផ្ទុយពីលេខសូន្យរង្វង់មូលដ្ឋានដែលយើងប្រើសព្វថ្ងៃ លេខសូន្យលើ
K-127 មានរូបរាងជា "ចំណុចមូលតូចមួយ" (Small Dot)។ ក្នុងវិស័យអក្សរចារឹកវិទ្យា
ចំណុចនេះត្រូវបានគេហៅថា "ពិន្ទុ" ឬ "សូន្យចំណុច"។

ភាសា និងអត្ថន័យ៖ អត្ថបទលើសិលាចារឹកនេះរៀបរាប់អំពីការថ្វាយគ្រឿងសក្ការ
បូជា និងទាសាទាសីចំពោះព្រះអាទិទេព។ ការប្រើលេខសូន្យក្នុងបរិបទនេះ បញ្ជាក់ថាបុព្វ
បុរសខ្មែរបានប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធលេខ "គោលដប់" (Positional System) យ៉ាងស្មាត់ជំនាញ
រួចទៅហើយតាំងពីសតវត្សទី៧។

ភាពរឹងមាំនៃថ្ម៖ សិលាចារឹកនេះធ្វើពីថ្មភក់ដែលឆ្លុះបញ្ចាំងពីបច្ចេកទេសចារឹកដ៏ប៉ិន
ប្រសប់ ដែលអាចរក្សាទុកតួអក្សរឱ្យនៅច្បាស់ល្អ ទោះបីជាត្រូវឆ្លងកាត់ការស៊ីច្រេះនៃពេល
វេលាជាង ១៤០០ ឆ្នាំក៏ដោយ។

ជំពូកទី ៩៖ ការប្រៀបធៀបអាយុកាល៖ ខ្មែរ និង ឥណ្ឌា

(Chapter 9: Comparative Chronology: Khmer vs. India)

(Chapitre 9: Chronologie comparative: Khmer vs Inde)

អស់រយៈពេលជាច្រើនទសវត្សរ៍ ពិភពលោកបានយល់ច្រឡំថា លេខសូន្យមានដើមកំណើតចេញពីប្រទេសឥណ្ឌា តាមរយៈសិលាចារឹកនៅប្រាសាទ Gwalior ដែលមានកាលបរិច្ឆេទឆ្នាំ ៨៧៦ នៃ គ.ស។ ប៉ុន្តែ របកគំហើញនៃសិលាចារឹក K-127 នៅលើទឹកដីកម្ពុជាបានធ្វើឱ្យប្រវត្តិសាស្ត្រគណិតវិទ្យាត្រូវសរសេរឡើងវិញ។ សិលាចារឹក K-127 ចារឹកនូវមហាសករាជ ៥០៥ (ត្រូវនឹងឆ្នាំ ៦០៥ នៃ គ.ស) ដែលមានចំណុចមូលតូចមួយតំណាងឱ្យលេខសូន្យ។ ការប្រៀបធៀបនេះបង្ហាញថា លេខសូន្យខ្មែរមានអាយុកាលចាស់ជាងលេខសូន្យឥណ្ឌាដល់ទៅ ២៧១ ឆ្នាំ។ នេះមិនមែនជាការដណ្តើមយកជ័យជម្នះនោះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជាការទាមទារនូវយុត្តិធម៌ប្រវត្តិសាស្ត្រសម្រាប់បញ្ញាញាណអាស៊ីអាគ្នេយ៍។

English:

For decades, the world wrongly believed that zero originated in India, based on the Gwalior inscription dated 876 AD. However, the discovery of inscription K-127 in Cambodia rewrote mathematical history. K-127 records the Shaka year 505 (equivalent to 605 AD) using a small dot to represent zero. This comparison proves that the Khmer Zero is 271 years older than the Indian one. This is not about competition, but about restoring historical justice for Southeast Asian intellect.

Français:

Pendant des décennies, le monde a cru à tort que le zéro était né en Inde, d'après l'inscription de Gwalior datée de 876 après J.-C. Cependant, la découverte de l'inscription K-127 au Cambodge a réécrit l'histoire des mathématiques. La stèle K-127 mentionne l'année 505 de l'ère Shaka (soit 605 après J.-C.) avec un point représentant le zéro. Cette comparaison prouve que le zéro khmer est plus vieux de 271 ans que celui de l'Inde. Il ne s'agit pas de compétition, mais de rétablir la justice historique pour le génie de l'Asie du Sud-Est.

ជំពូកនេះផ្ដោតលើការជជែកដេញដោលជាសកលអំពី "តើនរណាជាម្ចាស់លេខសូន្យពិតប្រាកដ?" ដោយប្រើភស្តុតាងសិលាចារឹកជាមូលដ្ឋាន៖

សិលាចារឹក Gwalior (ឥណ្ឌា) : ពិភពលោកធ្លាប់ជឿថា លេខសូន្យមានកំណើតនៅឥណ្ឌា តាមរយៈសិលាចារឹកនៅប្រាសាទ Gwalior ដែលមានកាលបរិច្ឆេទឆ្នាំ ៨៧៦ នៃ គ.ស។

សិលាចារឹក K-127 (ខ្មែរ)៖ ការរកឃើញរបស់លោក Amir Aczel បានបង្ហាញថា លេខសូន្យខ្មែរដែលចារលើសិលាចារឹក K-127 មានកាលបរិច្ឆេទឆ្នាំ ៦០៥ នៃគ.ស (មហាសករាជ ៥០៥)។

ការសន្និដ្ឋានផ្នែកកាលបរិច្ឆេទ៖ លេខសូន្យខ្មែរមានអាយុកាលចាស់ជាងលេខសូន្យឥណ្ឌាដល់ទៅ ២៧១ ឆ្នាំ។ នេះគឺជាកត្តាដាក់ស្នែងដែលបញ្ជាក់ថា អាស៊ីអាគ្នេយ៍ ជាពិសេសអាណាចក្រខ្មែរ គឺជាមជ្ឈមណ្ឌលនៃបញ្ញាញាណគណិតវិទ្យាដ៏ជឿនលឿនបំផុត។

ឥទ្ធិពលឆ្លងដែន៖ ការវិភាគអំពីរបៀបដែលលេខសូន្យបានធ្វើដំណើរតាមផ្លូវសូត្រ និងផ្លូវសមុទ្រ ពីកម្ពុជាទៅកាន់ពិភពលោក។

ផ្នែកទី ៤៖ វិទ្យាសាស្ត្រ និងអាថ៌កំបាំងអង្គរ

(Science and Angkor Secrets)

ជំពូកទី ១០៖ លេខសូន្យ និងវិស្វកម្មសាងសង់ "ឈើបឃក្សអង្គរ"

(Chapter 10: Zero and the Engineering of the "Angkor Stone Chip")

(Chapitre 10: Le Zéro et l'ingénierie de la « Puce Géante d'Angkor »)

លេខសូន្យនៅក្នុងវិស្វកម្មខ្មែរ មិនមែនគ្រាន់តែជាតួលេខសម្រាប់រាប់នោះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជា "ចំណុចតុល្យភាព" (The Zero Point of Equilibrium) ។ ក្នុងការសាងសង់ប្រាសាទអង្គរវត្ត វិស្វករខ្មែរបានប្រើប្រាស់លេខសូន្យដើម្បីកំណត់កូអរដោនេកណ្តាល ដែលអនុញ្ញាតឱ្យរចនាសម្ព័ន្ធដ៏មហិមានេះមានតុល្យភាពឥតខ្ចោះលើផ្ទៃដីខ្សាច់ និងទឹក។ យើងហៅអង្គរថាជា "ឈើបយក្ស" ពីព្រោះវាមានប្រព័ន្ធសៀគ្រីធារាសាស្ត្រ (តូទឹក និងបារាយណ៍) ដែលដើរតួជាអ្នកបញ្ជុះកម្ដៅ និងរក្សាលំនឹងសម្ពាធដ៏ ដូចទៅនឹងប្រព័ន្ធគ្រជាក់នៅក្នុង Microprocessor ទំនើប។ បើគ្មានការគណនាកម្រិតសូន្យដ៏សុក្រឹតក្នុងធារាសាស្ត្រ និងមុំស្ថាបត្យកម្មទេ នោះអង្គរវត្តនឹងមិនអាចឈរជើងបានរាប់ពាន់ឆ្នាំឡើយ ។

English:

Zero in Khmer engineering was more than a number; it was the "Zero Point of Equilibrium." In building Angkor Wat, Khmer engineers used zero to define central coordinates, allowing the massive structure to balance perfectly on sand and water. We call Angkor a "Stone Chip" because its hydraulic systems (moats and barays) act as cooling agents and soil pressure stabilizers, much like cooling systems in modern microprocessors. Without precise zero-point calculations in hydraulics and architectural angles, Angkor Wat would not have survived for millennia.

Français :

Le zéro dans l'ingénierie khmère était plus qu'un chiffre ; c'était le « Point Zéro d'Équilibre ». Lors de la construction d'Angkor Wat, les ingénieurs khmers ont utilisé le zéro pour définir les coordonnées centrales, permettant à la structure massive de s'équilibrer parfaitement sur le sable et l'eau. Nous appelons Angkor la « Puce de Pierre » car ses systèmes hydrauliques (douve et barays) agissent comme des agents de refroidissement et des stabilisateurs de pression, à l'image des systèmes de refroidissement des microprocesseurs modernes. Sans calculs précis du point zéro, Angkor Wat n'aurait pas survécu des millénaires.

ជំពូកនេះពន្យល់ពីរបៀបដែលលេខសូន្យត្រូវបានបំប្លែងពី "និមិត្តសញ្ញា" ទៅជា "ឧបករណ៍វិស្វកម្ម" ៖

ចំណុចសូន្យនៃកូអរដោនេ (The Origin Point): មុននឹងសាងសង់អង្គរវត្ត វិស្វករខ្មែរត្រូវកំណត់ "ចំណុចសូន្យ" ដើម្បីទាញខ្សែបន្ទាត់មេ។ ប្រសិនបើគ្មានលេខសូន្យ នោះការគណនាមុំកែង និងតុល្យភាពនៃរចនាសម្ព័ន្ធដ៏មហិមានេះនឹងមិនអាចទៅរួចឡើយ។

អង្គរជាបន្ទះឈើប (The Architecture as Circuitry):

គូទឹក (Water Moat): ដើរតួជាប្រព័ន្ធបញ្ជុះកម្ដៅ និងរក្សាតុល្យភាពសម្ពាធដ៏។ ប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រ: ការបញ្ជូនទឹកតាមកម្រិតជម្រាល ដែលទាមទារការគណនាកម្រិតសូន្យនៃផ្ទៃទឹក។

ភាពសុក្រឹតនៃលេខសូន្យ: ការប្រើប្រាស់លេខសូន្យក្នុងប្រព័ន្ធខ្នាតវាស់វែង (ហត្ថ, ព្យាម) ដែលធ្វើឱ្យរាល់ច្រកកំរាប់លានដុំអាចផ្គុំគ្នាបានយ៉ាងល្អគិតខ្លះ ដូចជាគ្រឿងបង្កើតអេឡិចត្រូនិកក្នុងបន្ទះឈើបកុំព្យូទ័រ។

ជំពូកទី ១១: ទំនាក់ទំនងរវាងគណិតវិទ្យា និងតារាសាស្ត្រខ្មែរបុរាណ

(Chapter 10: The Link Between Ancient Khmer Mathematics and Astronomy)

(Chapitre 10 : Le lien entre les mathématiques et l'astronomie khmère ancienne)

ជំពូកនេះបង្ហាញថា លេខសូន្យគឺជាគ្រឹះនៃ "ពេលវេលា និងចក្រវាល" ក្នុងទស្សនៈខ្មែរ ។ អង្គរវត្តត្រូវបានកសាងឡើងដើម្បីឆ្លុះបញ្ចាំងពីចលនារបស់ភពផ្កាយ ។ នៅថ្ងៃសមរាត្រី (Equinox) ព្រះអាទិត្យរះចំកំពូលកណ្តាលនៃប្រាសាទ ដែលនេះគឺជាលទ្ធផលនៃការគណនាមុំ "សូន្យដឺក្រេ" នៃជើងមេឃយ៉ាងហ្មត់ចត់ ។ លេខសូន្យតំណាងឱ្យចំណុចចាប់ផ្តើមនៃវដ្ត "យុគ" (Yuga) និងជាចំណុចកណ្តាលនៃក្នុងព្រះសុមេរុ ។ គណិតវិទ្យាខ្មែរបានផ្សារភ្ជាប់ "ភាពសូន្យ" ទៅនឹង "ភាពគ្មានទីបញ្ចប់" (Infinity) ដែលអនុញ្ញាតឱ្យហោរា និងអ្នកប្រាជ្ញបុរាណគណនាបាតុភូតសូរ្យគ្រាស និងចលនាចក្រវាលបានយ៉ាងសុក្រឹតបំផុត ។

English:

This chapter reveals that zero is the foundation of "Time and Space" in the Khmer worldview. Angkor Wat was built to mirror celestial movements. During the Equinox, the sun rises exactly over the central tower, a result of meticulous "zero-degree" horizon calculations. Zero represents the starting point of the "Yuga" cycles and the center of Mount Meru. Khmer mathematics linked "Zero" to "Infinity," allowing ancient astronomers to calculate eclipses and cosmic movements with absolute precision.

Français :

Ce chapitre révèle que le zéro est le fondement du « Temps et de l'Espace » dans la vision khmère. Angkor Wat a été construit pour refléter les mouvements célestes. Lors de l'équinoxe, le soleil se lève exactement au-dessus de la tour centrale, résultat de calculs rigoureux de « zéro degré » sur l'horizon. Le zéro représente le point de départ des cycles « Yuga » et le centre du mont Meru. Les mathématiques khmères ont lié le « Zéro » à « l'Infini », permettant aux astronomes anciens de calculer les éclipses et les mouvements cosmiques avec une précision absolue.

ជំពូកនេះបង្ហាញថា អង្គរវត្តគឺជា "ប្រតិទិនថ្ម" ដែលដំណើរការដោយគណិតវិទ្យា៖ សមរាត្រី (Equinox): ការគណនាឱ្យព្រះអាទិត្យរះចំកំពូលកណ្តាលនៃអង្គរវត្ត មិនមែនជារឿងចៃដន្យទេ ។ វាទាមទារការយល់ដឹងអំពី "មុំសូន្យ" នៃជើងមេឃ និងចលនារបស់ផែនដី ។

ការគណនាពេលវេលា: ការប្រើប្រាស់លេខសូន្យក្នុងប្រព័ន្ធមហាសករាជ ដើម្បី គណនាជំនាន់ និងចលនានៃភពផ្កាយ។ លេខសូន្យគឺជាចំណុចចាប់ផ្តើមនៃវដ្តពេល វេលា (Yuga) ក្នុងទស្សនៈខ្មែរបុរាណ។

និមិត្តសញ្ញាចក្រវាល: កំពូលប្រាសាទតំណាងឱ្យភ្នំព្រះសុមេរុ ដែលជាចំណុចកណ្តាលនៃចក្រវាល (ចំណុចសូន្យនៃថាមពល)។ នេះបង្ហាញថា ខ្មែរបានយល់ដឹងពី "រូបវិទ្យានៃ លំហ" តាំងពីយូរលង់ណាស់មកហើយ។

ផ្នែកទី ៥: សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងឯកសារយោង

(Part 5: Conclusion & Appendices)

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន ៖ មរតកខ្មែរសម្រាប់បច្ចេកវិទ្យាឌីជីថល

(Conclusion: Khmer Heritage for Digital Technology)

ជាសេចក្តីសន្និដ្ឋាន ការរកឃើញលេខសូន្យលើសិលាចារឹក K-127 មិនមែនគ្រាន់តែ ជាមោទនភាពចំពោះវត្ថុបុរាណមួយផ្ទាំងនោះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជាការបញ្ជាក់ពីឋានៈរបស់កម្ពុជា ក្នុងនាមជា "អ្នករួមចំណែកដ៏សំខាន់ដល់បដិវត្តន៍បញ្ញាញាណរបស់មនុស្សជាតិ"។

ពីថ្មចារឹក មកកាន់លេខកូដកុំព្យូទ័រ បើគ្មានលេខសូន្យដែលបុព្វបុរសខ្មែរបានប្រើ ប្រាស់ និងចងក្រងទុកតាំងពីសតវត្សទី៧ នោះទេ ពិភពលោកក៏ប្រហែលជាគ្មានប្រព័ន្ធ គណនាឌីជីថលដូចសព្វថ្ងៃដែរ។ រាល់ទិន្នន័យក្នុងស្ថាតិស្ត្រី អ៊ីនធឺណិត និងបញ្ញាសិប្ប និម្មិត (AI) ដែលយើងកំពុងប្រើប្រាស់ សុទ្ធតែមាន "ដង្ហើម" នៃលេខសូន្យដែលខ្មែរបានរក ឃើញ និងប្រើប្រាស់យ៉ាងស្មាត់ដំនាញក្នុងវិស្វកម្មអង្គរ។

តម្លៃនៃមរតកអរូបិយ ៖ អង្គរវត្តគឺជាសក្ខីភាពនៃរូបរាង ប៉ុន្តែលេខសូន្យគឺជាសក្ខីភាព នៃខួរក្បាល។ ការយល់ដឹងពីតម្លៃនៃលេខសូន្យខ្មែរ នឹងជួយជាសំន្មារតីកូនខ្មែរជំនាន់ ក្រោយឱ្យងាកមកចាប់អារម្មណ៍លើវិទ្យាសាស្ត្រ បច្ចេកវិទ្យា និងនវានុវត្តន៍ ដោយឈរលើ គ្រឹះនៃមោទនភាពជាតិដ៏រឹងមាំ។

ឯកសារយោង (Selected Bibliography)

- Aczel, Amir D. (2015). Finding Zero: A Mathematician's Odyssey to Uncover the Origins of Numbers. New York: Palgrave Macmillan. (ឯកសារបង្ហាញដល់និយាយពីបេសកកម្មនៅកម្ពុជា) ។
- Leclère, Adhémard. (1904). Inscriptions Khmères. Paris: Ernest Leroux. (ឯកសារដើមនៃការចុះបញ្ជីសិលាចារឹក K-127) ។
- Coedès, George. (1937-1966). Inscriptions du Cambodge. Hanoi/Paris: EFEO. (ការវិភាគអក្សរចារឹកខ្មែរបុរាណ) ។
- Dumarçay, Jacques. The Site of Angkor. Oxford University Press. (ការសិក្សាអំពីវិស្វកម្ម និងប្លង់ប្រាសាទ) ។
- សារមន្ទីរជាតិកម្ពុជា៖ របាយការណ៍បច្ចេកទេស និងកំណត់ត្រាអំពីការរក្សាទុកសិលាចារឹក K-127 ។

ឧបសម្ព័ន្ធ៖ រូបភាពសិលាចារឹក និងភស្តុតាងប្រវត្តិសាស្ត្រ

(Appendices: Images and Historical Evidence)

- រូបភាពសិលាចារឹក K-127៖ រូបថតដែលបង្ហាញពីលេខ ៥០៥ (មហាសករាជ) យ៉ាងច្បាស់។
- ប្លង់ប្រៀបធៀប៖ រូបភាព "ឈើបក្សីពូជ" ជាក់ទន្ទឹមនឹង "ប្លង់អង្គរវត្ត" (ដូចដែលយើងបានរៀបចំក្នុងឧបសម្ព័ន្ធមុន) ។
- ផែនទីតារាសាស្ត្រ៖ រូបភាពព្រះអាទិត្យរះចំកំពូលអង្គរវត្តនៅថ្ងៃសមរាត្រី។

សំណួរ និងចម្លើយ សម្រាប់ថ្ងៃសម្ពោធសៀវភៅ

(Q&A Session for Book Launch)

សំណួរទី ១ ៖ តើអ្វីជាចំណុចពិសេសបំផុតដែលធ្វើឱ្យសៀវភៅនេះខុសពីសៀវភៅប្រវត្តិសាស្ត្រដទៃ ?

ចម្លើយ ៖ ចំណុចពិសេសគឺការផ្សារភ្ជាប់ "អតីតកាល" ទៅនឹង "បច្ចេកវិទ្យាឌីជីថលទំនើប" ។ យើងមិនគ្រាន់តែនិយាយថាខ្មែរមានលេខសូន្យនោះទេ ប៉ុន្តែយើងបង្ហាញថាលេខសូន្យនេះគឺជា "ភាសាកូដ" ដែលបុព្វបុរសខ្មែរប្រើដើម្បីសាងសង់ "ឈឺបយក្សអង្គរ" ដែលមានភាពសុក្រឹតបំផុតផ្នែកតារាសាស្ត្រ និងវិស្វកម្ម ។

សំណួរទី ២ ៖ ហេតុអ្វីបានជាខ្ញុំប្រៀបធៀបអង្គរវត្តទៅនឹង "បន្ទះឈឺបកុំព្យូទ័រ" ?

ចម្លើយ ៖ នេះជាការប្រៀបធៀបបែបវិទ្យាសាស្ត្រ ។ ប្រសិនបើយើងមើលប្លង់មេនៃអង្គរវត្តពីលើអាកាស យើងនឹងឃើញភាពស្រដៀងគ្នានឹង Motherboard នៃកុំព្យូទ័រ ។ វាមានប្រព័ន្ធបញ្ចុះកម្ដៅ (គូទឹក) មានប្រកបញ្ជូនទិន្នន័យ (ផ្លូវដើរ និងប្រឡាយ) និងមានចំណុចកណ្តាលសម្រាប់ដំណើរការ (ប្រាសាទកណ្តាល) ។ អ្វីៗទាំងអស់នេះ ដំណើរការទៅបាន លុះត្រាតែមានការគណនាដ៏សុក្រឹតបំផុត ដែលផ្អែកលើលេខសូន្យ (០) លើសិលាចារឹក K-127 ។

សំណួរទី ៣ ៖ តើមានភស្តុតាងអ្វីខ្លះដែលបញ្ជាក់ថា លេខសូន្យខ្មែរចាស់ជាងគេលើលោក ?

ចម្លើយ ៖ ភស្តុតាងគឺសិលាចារឹក K-127 ដែលចារក្នុងឆ្នាំ ២០៥ នៃគ្រិស្តសករាជ ។ ប្រសិនបើប្រៀបធៀបទៅនឹងលេខសូន្យដែលរកឃើញនៅឥណ្ឌា (Gwalior) ដែលមានអាយុកាលត្រឹមឆ្នាំ ៨៧៦ នៃគ្រិស្តសករាជ នោះលេខសូន្យខ្មែរមានអាយុកាលចាស់ជាងដល់

ទៅ ២៧១ ឆ្នាំ ។ នេះជាកស្ថតាងរឹងមាំបំផុតដែលពិភពលោក (តាមរយៈលោក Amir Aczel) បានទទួលស្គាល់។

សិលាចារឹកនៅ ប្រាសាទ Chaturbhuj ក្នុងបន្ទាយ Gwalior នៃប្រទេសឥណ្ឌា គឺជាកស្ថតាងដ៏សំខាន់មួយដែរ ដែលបង្ហាញពីការប្រើប្រាស់លេខសូន្យ (0) ក្នុងទម្រង់ជារង្វង់តូច (dot) ដែលមានអាយុកាលតាំងពីសតវត្សទី៩ (ប្រហែលឆ្នាំ ៨៧៦ នៃគ.ស) ។ ប៉ុន្តែការរកឃើញសិលាចារឹកខ្មែរ (K-127) មានអាយុកាលចាស់ជាងប្រហែល ២០០ ឆ្នាំក៏ដោយ ក៏នៅមានអ្នកខ្លះនិយាយថាលេខសូន្យនៅ Gwalior ត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ថាជាកស្ថតាងដ៏ចាស់ទុំមួយដែរនៃប្រព័ន្ធទសភាគនៅក្នុង អរិយធម៌ឥណ្ឌា។ សារៈសំខាន់៖ ជាកស្ថតាងលេចធ្លោមួយដែរដែលបង្ហាញថា គំនិតនៃលេខសូន្យ (Zero) ត្រូវបានអភិវឌ្ឍ និងប្រើប្រាស់យ៉ាងទូលំទូលាយនៅក្នុង ប្រព័ន្ធលេខឥណ្ឌា ជាជាងមកពីអារ៉ាប់ ឬបស្ចិមប្រទេស។

សំណួរទី ៤ ៖ តើលោកចង់ឱ្យអ្នកអាន ជាពិសេសយុវជន ទទួលបានអ្វីខ្លះក្រោយពីអានសៀវភៅនេះ?

ចម្លើយ ៖ ខ្ញុំចង់ឱ្យពួកគាត់ឈប់មើលឃើញថា ប្រវត្តិសាស្ត្រគឺជាអ្វីដែលចាស់គំរើល។ ខ្ញុំចង់ឱ្យពួកគាត់យល់ថា បុព្វបុរសយើងគឺជា "អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រ"។ នៅពេលយុវជនមានមោទនភាពលើបញ្ញាញាណខ្លួនឯង ពួកគាត់នឹងមានទឹកចិត្តក្នុងការរៀនសូត្រវិទ្យាសាស្ត្រ និងបច្ចេកវិទ្យា ដើម្បីកសាងមាតុភូមិឱ្យរុងរឿងដូចសម័យអង្គរឡើងវិញ។

សំណួរទី ៥ ៖ តើបេសកកម្មរបស់លោក Amir Aczel មានសារៈសំខាន់យ៉ាងណាខ្លះចំពោះសៀវភៅនេះ?

ចម្លើយ ៖ លោក Amir Aczel គឺជាអ្នកដែលបាននាំយក "ត្បូងដ៏មានតម្លៃ" ដែលត្រូវបានគេបំភ្លេចចោល (K-127) មកបង្ហាញពិភពលោក។ បេសកកម្មរបស់លោកបានផ្តល់ជា

មូលដ្ឋានគ្រឹះផ្នែកគណិតវិទ្យាអន្តរជាតិ ដែលធ្វើឱ្យការស្រាវជ្រាវរបស់ខ្ញុំកាន់តែមានទម្ងន់ និងអាចយកទៅជជែកនៅលើវេទិកាពិភពលោកបាន ។

រូបភាពផ្សេងៗ

"ឈមយក្សរន្តរ"

កំណើតលេខសូន្យក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ យើងគឺជាម្ចាស់សំបុត្រកំណើតនៃលេខសូន្យ (0) ដែលបានជាប់គេលើលោក

ZERO IN STONE: CAMBODIA AND THE
K-127 INSCRIPTION (683 AD)

LE ZÉRO GRAVÉ DANS LA PIERRE : LE CAMBODGE
ET L'INSCRIPTION K-127 (683 apr. J.-C.)

Introduction

In the seventh century, the Khmer world was already participating in a sophisticated intellectual tradition that connected South and Southeast Asia. The K-127 inscription, dated 683 AD, preserves the oldest known surviving physical representation of the numeral zero carved in stone.

More than a symbol, this zero reflects a profound mathematical concept that would transform science, commerce, engineering, and global civilization.

Introduction

Au VIIe siècle, le monde khmer participait déjà à une tradition intellectuelle sophistiquée reliant l'Asie du Sud et l'Asie du Sud-Est. L'inscription

L'inscription K-127, datée de 683 apr. - J.-C., conserve la plus ancienne représentation physique connue du chiffre zéro gravée dans la pierre.

Plus qu'un simple symbole, ce zéro incarne un concept mathématique fondamental qui allait transformer science, le commerce, l'ingénierie et la civilisation mondiale.

Scholarly Recognition

The inscription was studied in the early twentieth century by the French epigraphist George Cœdès under the Ecole française d'Extrême-Orient.

In 2015, mathematician Amir D. Aczel highlighted its global significance in the history of mathematics, recognising it as the earliest securely dated physical zero.

Zero reshaped human understanding of number and possibility.
Here, in stone, Cambodia preserves one of us
great transformations.

K-127 Inscription, 683 AD
Old Khmer script, Cambodia ✕

George Cœdès
(1889-1963)
French epigraphist
who studied and explored
in the 1900s.

Amir D. Aczel
(1990-2015)
Mathematician and
author of tracing zero
(2015) and its global
importance.

Reconnaissance Scientifique

L'inscription a été étudiée au début du XXe siècle par l'épigraphiste français George Cœdès au sein de l'Ecole française d'Extrême-Orient.

En 2015, le mathématicien Amir D. Aczel en a souligné l'importance mondiale dans l'histoire des mathématiques, la reconnaissant comme le plus ancien zéro physique daté accepté.

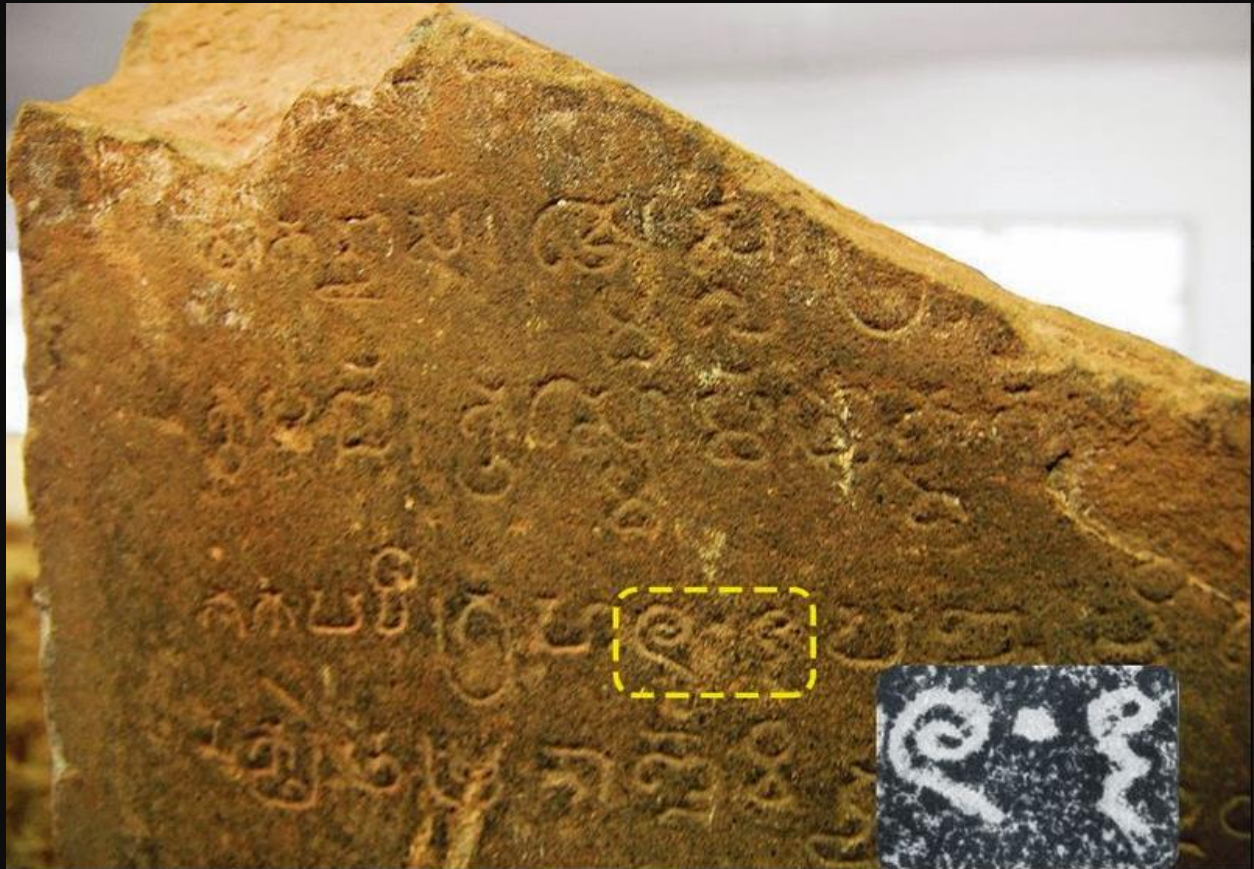
Le zéro a redéfini la compréhension humaine
du nombre et des possibilités, ici, dans la pierre,
le Cambodge conserve l'une des premières traces conservées
de cette transformation.

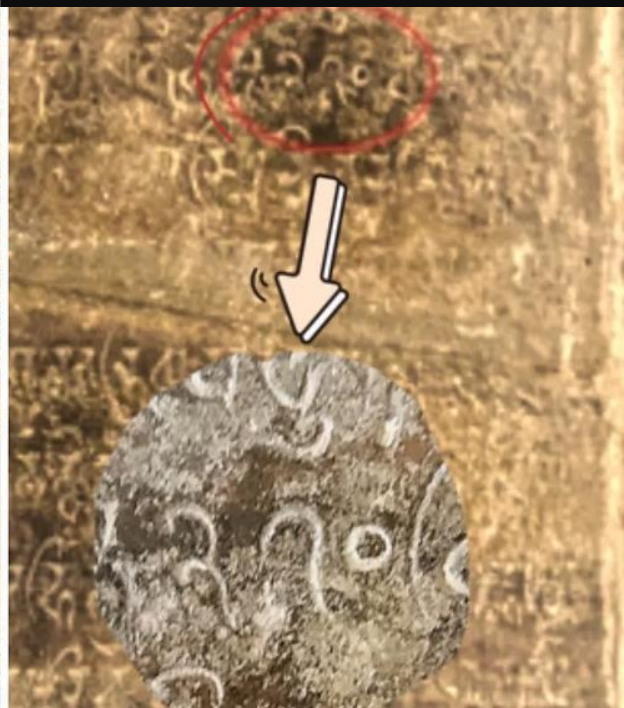

កម្ពុជាក្នុងនាមជា "អ្នករួមចំណែកដ៏សំខាន់ដល់បដិវត្តន៍បញ្ញាញាណរបស់មនុស្សជាតិ"

ការប្រៀបធៀប សិលាចារឹក K-127 (កម្ពុជា) និង សិលាចារឹក Gwalior (India)

Comparison of Ancient Inscriptions

Compare 1 Earlier use of Inscriptions

K-127 (Cambodia)

K-127 (Cambodia)

605 → 6·5

• = zero (dot)

AD 683

Earliest Known In $\sqrt{}$ givil.

Gwalior (Inde)

Gwalior (India)

270 → २70

0 = zero (circle)

AD 876

Later Development

Comparison

Age: Older	Plus ancien Plus récent
Zero Shape: • (dot)	0 (point) 0 (cercle)
System: Decimal System	Decimal System
Significance: Earliest Origin	Système Décimal
Age: Older Newer	Plus ancien Plus récent
Zero Shape: • (point) †st	Système Décimal
System: Decimal System	Systeme Décimal
Significance: Earliest Origin	Forme Moderne

រំលឹកឡើងវិញខ្មែរជាអ្នកបង្កើតលេខសូន្យ (0) មុនគេអង្គុស

កាលពីឆ្នាំ ១៩៣០ មានអ្នកបុរាណវិទូជាច្រើនយល់ថាលេខសូន្យ "0" ត្រូវបានបង្កើតដោយ ពួកអ៊ីរ៉ុប ឬក៏ពួកអាហ្វ៊ីប។ ក្នុងចំណោមអ្នកបុរាណវិទូទាំងនោះ លោក G. R. Kaye បានអះអាងថាលេខនេះ គឺរកឃើញនៅប្រទេសឥណ្ឌាដោយមានចម្លាក់នៅប្រាសាទ Chaturbhuj ទីក្រុងបុរាណ Gwalior ក្នុងពាក់កណ្តាលសតវត្សទី៩ ដែលដំណាលគ្នានឹងសម័យកាលដ៏ថ្មីថ្មោងរបស់ប្រទេសអាហ្វ៊ីប។ ហើយលោកបានសន្និដ្ឋានថា លេខសូន្យអាចត្រូវបានបង្កើតដោយពួកអ៊ីរ៉ុប ហើយបានយកទៅប្រើនៅប្រទេសឥណ្ឌា តាមពាណិជ្ជករអាហ្វ៊ីប។

ប៉ុន្តែនៅឆ្នាំ ១៩៣១ អ្នកបុរាណវិទូបារាំងលោក Georges Coedès បានបោះពុម្ពសៀវភៅ New Zeros and Old Khmer ដែលប្រឆាំងនឹងទ្រឹស្តីរបស់លោក G. R. Kaye ។ ក្នុងសៀវភៅនោះ លោកបានបង្ហាញថាលេខសូន្យ (0) ត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅបូព៌ាប្រទេសហើយប្រហែលជាប្រទេសកម្ពុជា (បើទោះជាគាត់និយាយសំដៅថា ប្រទេសកម្ពុជាជារដ្ឋរបស់ឥណ្ឌាក៏ដោយ)។ លោក Coedès បានធ្វើសេចក្តីសំអាងទាំងស្រុងតាមភស្តុតាងដ៏គួរអោយភ្ញាក់ផ្អើលមួយ គឺជាសិលាចារឹកមួយដែលបានរកឃើញកាលពីដើមសតវត្សទី២០ នៅប្រាសាទបាក់បែកមួយ ដែលសាងសង់ក្នុងសតវត្សទី៧ នៅក្នុងតំបន់សំបួរ(Sambor) ដែលលោកបានដាក់ឈ្មោះថា K-127 ។ អក្សរដែលបានសរសេរលើសិលាចារឹកត្រូវបានលោក Coedès យកទៅអោយអ្នកជំនាញខាងបកប្រែ(និរុត្តរិទ្ធ) អោយជួយប្រែអត្ថន័យតាមអក្សរបុរាណរបស់ខ្មែរ។ ហើយខ្លឹមសារនៃសិលាចារឹកនេះបានសរសេរថា: សម័យ Chaka (អាចជាចេនឡា) បានមកដល់ឆ្នាំទី៦០៥ ក្នុងថ្ងៃទី៥ រោចន៍...។

លេខសូន្យក្នុងលេខ ៦០៥ គឺជាលេខសូន្យដំបូងគេបំផុត ដែលត្រូវបានគេប្រទះឃើញ។ ហើយសម័យ Chaka លោក បានអះអាងថាកើតក្នុងឆ្នាំ៧៨ ក្រោយគ្រិស្តសករាជ ដែលស្មើនឹងឆ្នាំ ៦៨៣ (៦០៥ + ៧៨)។ ហើយលោក Coedès ក៏បានបកស្រាយពីលេខសូន្យដែលលោក G. R. Kaye ថាកើតនៅអាហ្វ៊ីបថា បានត្រូវយកមកប្រើនៅប្រទេសអាហ្វ៊ីបដោយពួកពាណិជ្ជករអាហ្វ៊ីប ហើយក្រោយមកត្រូវគេនិយមប្រើប្រាស់ដោយពួកអ៊ីរ៉ុប នៅក្នុងឆ្នាំ ១២០២។

ដើម្បីបញ្ជាក់ថាអ្វីដែលបានអះអាងរបស់លោក Coedès ពិតប្រាកដ ឬយ៉ាងណា នោះ លោក Amir Aczel ដែលជាអ្នកស្រាវជ្រាវនៅមហាវិទ្យាល័យ Boston បានធ្វើដំណើរមកកម្ពុជាដើម្បីស្វែងរកការពិត។ ក្នុងនោះគោលដៅចម្បងរបស់លោកគឺសិលាចារឹក K-127។

ក្រោយការចំណាយពេលជាច្រើនគ្មានពន្លឺអ្វីសោះ ទើបលោកស្វែងរកការជួយពីរាជរដ្ឋាភិបាល ហើយក្នុងនោះ លោកបានការជួយគាំទ្រពីអគ្គនាយកក្រសួងវប្បធម៌និងវិចិត្រសិល្បៈ គឺឯកឧត្តម ទូច ហាប់ (Hab Touch) ទើបលោក Amir Aczel បានរកឃើញសិលាចារឹកនេះក្នុងចំណោមសិលាចារឹករាប់ពាន់នៅមន្ទីរអភិរក្សតំបន់អង្គរ ក្នុងថ្ងៃទី ២ ខែ មករា ឆ្នាំ

២០១៣។ លោកនឹងប្រពន្ធរបស់លោកមានសេចក្តីរំភើបជាខ្លាំង ហើយប្រពន្ធលោកគឺលោកស្រី Debra បានថតរូបជាច្រើនប៉ុស្តិ៍ពីសិលាចារឹកនេះ ហើយក្នុងរូបភាពពិតជាមានលេខសូន្យចារឹកក្នុងនោះពិតមែន។ លេខសូន្យក្នុងសិលាចារឹកនេះ មានសណ្ឋានដូចលេខ៩ដែលស្រដៀងនឹងលេខ៦ខ្មែរបញ្ញាសក្កាល។

លោក Amir Aczel បាននិយាយថាឯកឧត្តម ទូច ហាប់ ក៏បានសន្យានឹងលោកថានឹងនាំយកសិលាចារឹក K-127 ត្រឡប់មកសារមន្ទីរជាតិនៅភ្នំពេញវិញមកដែរ ដែលអាចអោយមនុស្សជាច្រើនបានឃើញវា។

